Do Võ Phi Hùng Cựu HS Petrus Ký (67-74) tặng Huỳnh Chiếu Đẳng chủ Kho Sách Xưa Quán Ven Đường (scan từ microfilm của Đại Học Cornell)

SỐ THỨ 1297 — NGÀY THỨ TƯ 22 NOVEMBRE 1922 - NGÀY MỒNG 4 THÁNG MƯỜI ANNAM NĂM NHÂM-TUẤT — NĂM THỨ 15

DIRECTEUR — PROPRIÉTAIRE
NGUYỄN-VĂN-CỦA
TÉLÉPHONE: 208
Adresse télégraphique: LUCTINH—SAIGON

GIÁ BÁN

	ĐÔNG-PHÁP	NGOẠI-QUỐC
Một năm	12$00	15$00
Sáu tháng	6.50	8.00
Ba tháng	3.50	4.50

BÁN LẺ MỖI SỐ.... 0$05
Mua báo thì kể từ ngày mồng một và ngày 16 mỗi tháng và phải trả tiền trước.

DEPOT LEGAL INDOCHINE N° 522

Lục Tỉnh Tân Văn

(LỤC-TỈNH TÂN-VĂN & NAM-TRUNG NHỰT-BÁO RÉUNIS)

南中日報 六省新聞

JOURNAL QUOTIDIEN

NHỰT BÁO xuất bản mỗi ngày, trừ ngày lễ và chúa nhựt

POUR LES ANNONCES S'ADRESSER:
A Saigon: aux Bureaux du Journal rue Catinat, 155-156-157 (1er étage)
A Hanoi: aux Bureaux du Trung-Bắc Tân-Văn.
A Paris: chez M. M. Mayence & Cie 8, rue Tronchet

On traite à forfait pour les contrats de longue durée. Les prix sont payables d'avance.

Thơ, chèques và mandats gởi mua báo thì đề ngày cho M. NGUYỄN-VĂN-CỦA, Tổng-lý Lục-tỉnh Tân-Văn, còn bài vở đăng báo thì để cho M. LÊ-HOÀNG-MƯU, chủ bút.

BÀI DIỄN-THUYẾT

CỦA QUAN THỐNG-ĐỐC NAM-KỲ

Đọc khi mở hội-nghị quản-hạt

(Tiếp theo)

Luận về học-chánh.

Mở trường tổng làm trường sơ-đẳng và mở trường tỉnh cho học trong.
Mở rộng trường chung-học cho học trò trường tỉnh đậu bằng học-phí vào.
Lập trường trung-đẳng cho học trò có bằng-cấp chung-học học thêm, đặng thi vào cao-đẳng học (Université)

Diễn xong điều ước truất giảm tỉnh Chợ lớn với tỉnh Vinhlong để cho sáp nhập, Chợ-lớn thành-phố, thì sáp nhập với thành-phố Saigon làm một, còn tổng thì sáp nhập với Gocông và Giadinh; Vinhlong thì sáp nhập với Sadéc, Bentré và Travinh, như lời tôi đã luận bàn trong mấy số trước; cũng là đem tổng nầy quận kia cho sáp nhập với tỉnh kia tỉnh nọ cho tiện lợi cho phần chánh-trị, quan Thống-đốc liền tiếp, cũng trong một bài diễn thuyết ấy, tiếp diễn về kinh-tế rằng việc canh nông từ mười-năm sau đây, càng năm càng thạnh-mậu, việc buôn bán lúa gạo càng mùa càng tấn phát. Trừ mùa lúa năm 1921, số gạo xuất cảng tới 1.500 000 tấn, mùa nầy là mùa năm nay (1922), nếu muốn lấy bực trung mà nói, thì số xuất cảng cũng đặng 1.200.000 tấn. Thế thì mùa nầy tuy không phải trúng, chớ cũng không phải thất. Ngài diễn qua tới cuộc bán lúa gạo, vì sao lúa gạo năm nay những hơn năm ngoái. Diễn rồi kinh-tế, Ngài diễn tới công-chánh Tạo-tác, việc làm đường-sá; cất nhà cửa lầu-đài, việc khai kinh vét rạch, việc sông-bến tàu-thuyền, việc hóa khai dân trí.

Nói tới việc khai dân trí, hóa dân tài, Ngài mới diễn qua học-chánh, để luận về sự giáo-dục con nhà Annam và sự dưỡng-sanh bá-tánh. Ấy cũng bởi việc khai dân trí, hóa dân tài cốt yếu tại nơi đàng dưỡng-sanh và giáo-dục. Nếu đàng dưỡng-sanh và giáo-dục không đặng mở mang, thì sự khai trí hóa dân chưa dễ gì tấn phát. Ấy vậy, nếu muốn sự khai hóa đặng chóng, thì cần phải chấn chỉnh đàng dưỡng-sinh và giáo-dục lại chớ chầy.

Mấy lời quan Thống-đốc diễn giải, nghe qua, tôi đành cho là lời ngọc tiếng châu; tôi chẳng đành bỏ qua mà không dịch giải ra cho đồng-bang nghe, để biết cảm ân người xứng đáng.

Về sự giáo-dục con nhà Annam từ mấy năm sau đây, tuy Nhà-nước năm nào cũng chịu tồn xuất vô số mà lập thêm trường mở thêm lớp, mướn thêm thầy, nuôi dạy con nhà Annam, mà không phụ phỉ, không đủ chỗ ngồi; cũng vì từ mấy năm nay đây, nhà nào có con, dầu chốn phiền-ba đô-hội, dầu nơi sẵn-giả thủ-quê, cũng đều đua chen nhau cho con tới trường học tập. Xem ra dường như một hội phong-trào kịch liệt từ xưa chưa từng thấy. Không những trường làng, trường tổng, trường tỉnh không đủ chỗ cho con nhà Annam ngồi học mà thôi, cho đến trường sơ-đẳng chung-học như đại trường Mytho, trường Bổn-quốc Saigon, trường Sư-phạm Giadinh cũng không đủ nơi nuôi dạy. Vì vậy mà luật-lệ bên học-chánh càng ngày càng bó buộc, làm ra những học trò thi đậu bằng sơ-học, vì quá tuổi, chịu vở lở đàng học hỏi cũng nhiều; dầu nhà cha mẹ có của, muốn chịu học-phí cho con, cũng không trường nào chịu cho vào học. Ấy là chỗ phiền-phức của cha mẹ học-trò lỡ vận từ mấy năm sau đây, để tiếng thở than không ngớt. Những tiếng than phiền ấy há chẳng thấu tai quan trên hay sao? Đã lắm phen, nghị-viên quản-hạt Annam có phàn phiền sự uất-ức ấy cùng Chánh-phủ và xin chước lượng thế nào mở rộng đàng cho con nhà Annam học hỏi. Chánh-phủ chẳng phải hẹp lượng. Cũng muốn đặng vừa lòng con dân lắm phút, ngặt bởi, gặp thời thế như vậy rồi biết sao; dần có sửa, cũng chẳng phải sửa một ngày mà đặng. Bởi vậy Chánh-phủ trong một lúc sau nầy đây, để ý trù liệu về sự giáo dục con nhà Annam hết sức.

Thời lai phong tống, khiến đầu ông *Cognacq* là quan Tổng-trưởng học-chánh trong cõi Đông pháp lại đặc chỉ Nguyên-soái Thuộc-địa vào đây cầm quyền Thống-đốc Nam-kỳ, may mắn cho con nhà Annam biết mấy; cũng vì, Ngài là một đấng cần ưu việc giáo-dục và dưỡng-sinh hơn hết. Buổi ông *Albert Sarraut*, đương kim Thuộc-địa bộ Thượng-thơ, còn ngồi Tổng-Thống Đông-pháp, nhờ có Ngài bày biện việc lập Cao-đẳng học đường Hà-nội, ngày nay còn thấy đó. Bởi vậy khi lập thành Cao-đẳng học, ông Albert Sarraut mới nấy cho Ngài cai quản và gồm quyền Tổng-trưởng học-chánh. Nay Ngài vào cầm đầu thuộc-địa nầy, lại gặp hồi bá-tánh ôm lòng phiền phức về đàng giáo-dục, đã ghe phen thấu đến tai Ngài, nên Ngài, vì một lòng mến nước yêu dân, quyết ý sửa ăn cho vui dạ dưới.

Thừa dịp hội nghị Quản-hạt mở, Ngài diễn giải về đàng giáo-dục và dưỡng-sinh cho hội nghe, và ước định ra tay chấn-chỉnh. Ngài diễn rằng:

« Cuộc trọng đại của cựu quan Tổng-Thống Đông-pháp đã quyết làm ra thiệt hành cho sự giáo-dục trong cõi Đông-pháp, nay đã thấy bắt đầu thành-tựu. Nghĩ ra như trong cuộc giáo-dục con nhà Annam, từ xưa chưa hề đem một mảy gì về sự chế-cải cho nền nồi lay động, chớ lẽ đâu lại chẳng lo bồi bổ thửa nền cho vững chặc. Thế thì muốn cho Cao-đẳng và Sơ-đẳng chung-học có thể thâu nạp học-trò nhiều-hơn và quí hơn mà nuôi dạy, thì trước cần phải lo thuốc thang điều-trị cho các trường tỉnh đặng thuyên giảm bịnh đã mang từ ấy những nay, nhứt là các trường tỉnh trong đất Nam-kỳ nầy.

Ngài nói rằng kỳ thi năm nay trong 1295 học trò nam-nữ ứng cử có 566 tên đặng chấm đậu thôi. Mà trong số thi và chấm đậu đó, số nữ-sĩ ứng thi 69 trò, đậu đặng 27 trò. Thoản lại số thi thì nhiều, còn số chấm đậu thì không đầy phân nửa, mà các trường chung học kể luôn trường Sư-phạm trong đó, cũng không thể chứa hết. Chứa dầu đặng có 206 trò thôi. Mà trong 206 trò đặng vào trường lớn đây, chẳng phải là lựa trong số 566 trò thi đậu bằng học phí năm nay. Trong số 206 trò đặng chấm vào trường lớn mà học tư, hết phân nửa là học-trò thi đậu năm ngoái (1921) còn sót lại; còn có phân nửa là học-trò thi đậu năm nay. Thế thì trong 566 trò thi đậu năm nay (1922), có đâu chừng một trăm trò đặng vào trường lớn, còn lại 466 trò, cũng thi đậu bằng học-phí vậy, đều không biết trông cậy vào đâu. Phải ôm lấy bằng-cấp trường-tỉnh mà ngồi nhà, đành chịu lỡ bề học hỏi. Ấy là nói về phận học-trò trường Nhà-nước. Còn như học-trò trường tư, kể và 45 nữ-sĩ, năm nay xin vào thi 844 trò; đậu được 219 trò; mà tính lại, thì có đâu 200 trò xin đặng vào trường chung-học đó mà học; còn bao nhiêu cũng về ngồi nhà mà chịu. May là trường tư nuôi dạy ăn tiền, mà còn không có chỗ đủ thay, huống chi trường Nhà-nước. Dường ấy ai rằng trường tư đỡ vớt cho trường Nhà-nước là bao?

Ngài tiếp rằng gặp hồi như vậy, Nhà-nước lẽ nào ngo lơ mà không ra tay cứu chữa. Ngài nói muốn cứu chữa, ngài sẵn có kế hay như vầy:

Trước hết phải lo lập tại Saigon một cảnh trường chung học rộng lớn, có thể nuôi dạy có ít cũng một ngàn trò, (để có sức chứa hết những học-trò trường tỉnh thi đậu bằng sơ-học và bằng học-phí vào ở học). Sau nữa, lo sửa sang sắp-đặt các trường tỉnh lại làm trường trong đó có chỗ chứa những học-trò trường Tổng có bằng học-phí, vào ở ăn học tập. Luôn dịp Nhà-nước cũng nên lo mở rộng các trường Tổng, trường nào xem thế sung-túc hơn hết, mở làm trường sơ-học như trường tỉnh vậy.

(Mai tiếp).

LÊ-HOÀNG-MƯU.

NỊNH

Hai cái tiếng **trung, nịnh** *trong nước ta đối với dân ta đã hằng là phản-đối nhau rất kịch-liệt, ghe phen xung-đột nhau không lưỡng-lập. Cái tinh-thần ấy đã thấm sâu vào óc dân ta rồi. Nhưng xét kỹ ra, đời nào không trung, mà đời nào lại không nịnh. Mà muốn rõ được người trung kẻ nịnh thì người tầm thường chưa dễ biết được.*

Không phải như — **Người trung mặt đỏ đôi tròng bạc, đứa nịnh hàm râu mấy sợi còi** *như hát-bội vậy, rồi mới biết là nịnh.*

Vậy đây không chỉ cái thái-độ của người trung, để chỉ cái thái-độ của kẻ nịnh là thế nào, tưởng cũng một việc làm người nên biết.

.

Cái nịnh của con người đời, không những làm quan đối với vua mới là nịnh, cái nịnh ấy, dầu đối với giềng cha con, anh em, vợ chồng, bạn tác ra cho đến xã-hội, chừng nịnh, cũng là nịnh.

Làm người xưa nay, coi lại thì phần nhiều, ai cũng ghét nịnh, mà chung cuộc rồi, rồi cũng phần nhiều là người ưa nịnh.

Cái nịnh là cái làm sao?

Nịnh, nịnh! Nịnh, không phải là mặt mốc râu ria, nịnh, không phải là trắng vồ môi trớt mà biết là nịnh. Nói với kẻ nịnh đời xưa, thì nịnh, cũng hình-dung tuấn tú, nịnh, cũng y-mão cân-đai, đối với nước-nhà xã-hội cũng có cái thái-độ nhiệt-thành rất cao-thượng vậy. Nhưng mà ai có dễ biết đâu; chừng nước ngã nhà xiêu, xã-hội một ngày một lụn, mà cái thân họ vẫn còn trơ trơ hết triều nầy sang triều khác họ cũng giữ được cái địa-vị phú-quí tước-lộc riêng của họ tăng lên hoài — chừng, mới biết « chàng va » là nịnh cho.

Đời nầy cũng vậy. Người ta cũng chỉ biết ông quan kia là vinh, phe đảng là mạnh, mà có ai biết cho rằng, họ làm sao cho họ vinh, rồi họ làm làm sao cho phe đảng họ mạnh, chăng?

Ôi! Cái đó nói ra không dễ-dùng gì. Không chỉ nói cái đám lâm-thường — Xưa nay biết bao nhiêu là chúa thánh, tôi trung, biết bao nhiêu là anh-hùng, hào-kiệt mà cũng bị vùi lấp cái thân-thế trong ấy không được trồi đầu... Nước yếu dân nghèo, cũng vì tôi nịnh, danh mòn nghiệp nát cũng vì bạn nịnh mà gây nên cái mối hại sau nầy — Làm người ở đời có nên cẩn-thận chăng? Miệng ngọt như mật, lòng bén như gươm đó biết bao nhiêu mà kể.

Thói nịnh của con người xưa nay, thật là một cái thói dễ động yêu lòng người lắm, mà nhứt là người gang dạ tầm-thường thì lại càng ưa cái lũ nịnh.

Mà thật, cái nịnh là cái cũng hay; Cái thói làm có lợi trước mặt cho vừa lòng người ta đó là một cái nghề rất khôn ngoan của họ, mà nhứt là họ đối với bề trên của họ. Làm gì rồi họ cũng có những việc tấn ơn hay một việc gì vừa lòng; hễ họ biết cái người ấy là nhẹ tri dễ xiu, lần lần rồi họ mới ra nghề của họ ....

.... Chừng biết được rồi, thì thông thái ấy cũng đã muộn. Làm vua thì mất tôi hiền, làm cha thì mất con thảo, làm người thì mất những bạn thành-thiệt trung-tín đi cả; thì sự thông-thái ấy có bổ chi đâu! Ôi, phe nịnh là một phe đa-nghiệp!!

Ở đời không gặp là may.

Trung-Trực

Vô-tuyến điện

Hỏa tai
Tại xưởng thành Naples, xảy ra một trận hỏa tai, nhiều chiếc tàu bị cháy, cuộc hư hao quá nhiều.

Lễ sanh-nhựt
Ngày lễ sanh-nhựt vua I-ta-li, các nơi đều có trần-thiết trọng thể.

Tuyệt-kỵ
Ông Ismet Pacha ở thành Constantinople ra đi chắc là không ghé thành Lausanne Ngài sẽ đi thẳng đến Paris.

Ông Refet Pacha được cử làm đại-biểu cho thành Angora, thế cho ông Kamid Bey

Bordeaux ngày 14 Novembre 1922.

Bến tàu bay Bourget
Ông Millerand viếng bến tàu bay Bourget có ăn lễ lạc-thành đài kỷ-niệm đường tàu bay Paris-Constantinople.

Bồi thường
Ban ủy-viên bồi-thường ở thành Bẹt-lanh về đã trở lại nhà hàng Astoria nhóm mà bàn nghị.

Hội nghị
Hôm thứ sáu ông Poincaré có cho ông Harding hay rằng lúc nầy ông không thể sang thành Londres được vì quốc-hội Pháp đương bàn về chánh-sách ngoại-giao. Lại ông Mussolini cũng tỏ ý không sang thành Londres được, ước cho hội nghị nhóm ở một thành nào ở về khoản giữa hai thành Rome và Londres.

Cử-chỉ của Pháp
Báo «Le Temps» nói rằng Pháp-quốc không phải muốn dứt đường giao-thông mà cũng không muốn sanh giặc. « Chúng theo ai một phe với những người muốn cho phương đông yên ổn châu Âu hòa-bình» và cũng theo phe những người dùng sự liên hiệp mà bảo-tin cho sự hòa-bình.»

Tuyệt-kỵ
Ông Ismet Pacha chánh-sứ phái-bộ Tuyệt-kỵ đã đến thành Lausanne; ngài nói cùng phe báo giới rằng những nghị-định mà người ta đoán cho Chánh-phủ thành Angora thi hành về các bọc-đường và các nhà băng, đều là không thật cả

Ông Ismet Pacha mời các đại-biểu Chánh-phủ Angora ở hai thành Paris và Rome đến thành Lausanne.

Hội nghị hòa-bình thành Lausanne chắc hẳn ngày 20 Novembre khai hội.

Tin ông Clémenceau
Quan Đốc-lý thành-phố Plymouth có đến tiễn biệc ông Clémenceau dưới tàu « Paris ».

Địa chấn
Có tin thành Santiago báo rằng, cuộc đất động nầy làm hại ít nào cũng một ngàn mạng người, những người không nhà cửa mà ở không lương thực mà dùng đếm hằng ngàn. Nước biển tràng lên vào khoản giữa hai thành Antofagasta và Valdivia.

Xứ Tunisie
Vua Tunisie tỏ lòng cám cảnh quan Thống-sứ về các cuộc chấn-chỉnh may mắn mới ban hành làm cho dân có thể cử đại-biểu lên tỏ cùng Chánh-phủ biết những sở cầu của dân và làm cho dân được dự vào sự thi thố các sở vọng của mình.

A-lơ-măng
Tại thành Hanovre, dân phá các cửa hàng vì giá hàng tăng cao quá.

Chánh phủ đương bàn lập một đạo luật về sự người ngoại-quốc mua đất.

Mùa hè ở Bắc-kỳ mát mẻ lắm
Ấy là dịp tốt cho người, nên đến xem chợ Phiên Hanoi lắm!
Từ ngày 10 đến 24 Décembre 1922.

TRẬN BÁO QUA RỒI

Gocong, le 17 Novembre 1922.

Monsieur le Directeur du journal Luc-tinh Tân-văn.

Kính thăm ông, và xin ông đính chánh giùm bài thông tin của tôi, nói về trận cuồn phong qua rồi. Trong bài, vì thiếu chữ « *Nước lớn* » mà nghe ra như tại Gocông bị nước lụt vậy; chớ thật là bị nước lớn quá, nên ai cũng nghi chắc cho bão lụt xảy đến.

Nay kính.

P. Lợi.

Đính chánh.

Trong bài thông-tin của tôi, ấn hành ngày thứ tư 15-11-1922, nói về trận cuồn phong qua rồi, nơi câu: « Ngày ấy ghe thuyền xiêu lạc, lại gặp nước dưng lên....» Xin đọc lại: « *Lại gặp nước lớn dưng lên* » *mới phải*; vì thiếu một chữ lớn, mà nghe ra như tại Gò-công bị nước lụt. Chớ thật là bữa ấy nước lớn nhiều, nên người định hờ là bão-tố.

Nay nghe rõ lại, có bốn chiếc ghe lưới bị dông gió đùa tấp vào chông bể nát; nhưng không hại đến mạng người. Còn một chiếc trôi biệt tăm, biệt tích và thuyền và lái bạn. Lại có ba người ở hạt Bến-tre cũng bị gió dông xiêu lạc qua vàm Gò-công, nhờ có tay tế-độ giúp cho về xứ.

P. Lợi.

Đông-Pháp Thời-sự

NAM-KỲ

Vô sự vô lự
CHOLON. — Tên Thi-Bưu khách Quảng-đông là cha tên tửng Thi-quan-Minh bị xe-hơi đụng và cô Trần-thị-Lê chủ xe-kéo bị xe-hơi đụng hư, hai đàng khai rằng không kiện thưa gì ráo là vì chủ xe-hơi đã bắt đền tiền sở hại rồi.

Ăn cắp tới xe kéo nữa...
Huỳnh-văn-Tân kéo xe-kéo ở đường Gia-long vào đơn thưa tên Tam-Chọc, 50 tuổi, về tội giựt xe-kéo của va mà đi đâu mất.

Thế nầy phải coi chừng lắm lắm bằng không cái gì có giá thì cũng đều mất được cả.

Ngủ ngày quen mắt
Tên Huỳnh-văn-Sanh kêu là Sơn kêu là Huỳnh-Sâm kêu là Nguyễn-văn-Sanh, kêu là Hứa, 36 tuổi, mới bị có 12 án, nay bị bắt giải qua Tòa về tội ăn cắp tiền của chúng nữa.

Chưa gì đã học ở tù
Tên Lưu-văn-Viết, 21 tuổi, lấy giấy ở Bình-tảo (Bienhoa) vào đơn thưa thằng nhỏ 16 tuổi, tên Mạnh về tội ăn cắp áo quần giá đáng 13 đồng, một cái đồng-hồ đeo tay giá 41 đồng và một cái xe-máy hiệu Strong giá đáng 30 đồng.

Ăn cắp của học-trò
Trong đêm thứ sáu rạng mặt ngày thứ bảy ăn trộm vào nhà trường « Ecole d'Application commerciale » ở Quai Belgique, phá cửa sổ trèo vô phòng học chỗ ấy có để mấy cái rương đồ của học trò. Vô đó rồi mấy cậu ăn trộm cạy rương ra hết lấy đồ trót 300 đồng.

Cũng là ăn trộm
Không có ngày nào mà không nghe nói việc ăn cắp ăn trộm.

Lê-văn-Dưa ở đường Verdun vào đơn thưa ai không biết, phá cửa vào nhà lấy một sợi dây lưng nỉ đựng 40 đồng bạc và áo quần giá đáng chừng 50$50 và lấy luôn cái giấy thuế thân 1922 ở làng Phú-nhuận.

Bão
LONGXUYÊN. — Hôm sáu tây qua rồi, bão ở đâu ngoài bể mà ngọn ngành đến đây, làm hại cho dân cũng bộn. Gió mạnh quá, nội hạt Longxuyên sập có hơn ba trăm cái nhà. Nhà dài (nhà lồng) Chợ-thủ lợp thiết lợp kẽm mà gió thổi cũng bay. Thấy mà ghê.

Tàu chìm
Cũng trận bão nầy nhận chìm chiếc tàu *Hữu-Thế* đưa đò từ Cao-lãnh qua Tân-châu. Tàu nầy đã tới bến rồi bộ hành lên hết; ban đầu đậu phía cầu tàu Tân-châu, thấy ngọn gió Tây-Bắc thổi mạnh, nên chạy qua phía bên kia sông mà núp; chẳng dè vừa chạy tới bên kia sông gió dạy lại thổi chướng, tàu không dám trở lại, đậu đó mà chịu một hồi, gió càng thêm mạnh thổi lật. Bạn tàu không sao hết. Đồ ở dưới tàu đem lên bờ cũng bộn, song lên bờ lại bị điếm thổi nữa. Không biết ai thò tay mặt đặt tay trái trong lúc bối rối đó dọn giùm hết ít món.

Nghe đâu tàu nầy chìm lỗi tại chủ tàu.

Thiệt quá dữ
Hôm tối 11 tàu Lục-tỉnh lên tới Chợ-thủ đò đâm ra rước bộ hành, có tên chệt K..., đi Sadec bán lúa về, cũng xuống đò vô Chợ-thủ. Khi vô gần tới mé có một bọn năm sáu đứa du-thủ cặp xuồng lại, nhảy qua ghe đò, toan giựt bạc của chệt K... Thời may có chệt G..., cũng đi chuyến đò đó, sáng trí, thấy vậy liền xách lấy valise bạc của chệt K..., nhảy phóc xuống nước mà lội lên bờ; bỏ chệt K..., lại đó cho lũ bất-lương lục lưng một hồi không có chi hết rồi bươn. Thiệt quá dữ!

X....

Bán thuốc điếu, hộp quẹt có Patente « Ếp »
LONGXUYÊN. — Nghe nhà-nước sửa soạn đúc thêm su, lại đúc thêm thứ bạc 5 su, còn ai là không mừng, là không cung tụng Chánh-phủ. Nhưng nói thì nói vậy, chớ su cũng bạc 5 su cũng chưa có liền bây giờ mà xài, còn phải chịu cho chệt ép vầy vùng đã không nổi. Hễ vô tiệm nước, uống một chén nước 4 su, ăn hai cái bánh 2 su, là 6 su, đưa bạc cắt thì không khi nào chệt chịu thối cho mình 4 su đâu! Nó cứ thối hoặc 2 đồng, hoặc 3 đồng tùy ý, còn bao nhiêu thì đưa thuốc vấn sẵn cũng là hộp quẹt mà trừ; mình lấy cũng không lấy cũng mặc kệ mình, nó cứ lấy có không su mà đồ, rồi thì bỏ vải thuốc, hộp quẹt ra đó, như không lấy thì thiệt mình, còn lấy thuốc thì hút không được; vì nó vấn thứ thuốc rẻ, thuốc bánh xắt nhỏ trộn với một mớ thuốc tây mà thôi; còn có người không biết hút thuốc cũng phải lấy rồi mới người ta hút giùm không thôi thì đem về bỏ. Đó là thuốc! Còn hộp quẹt thì nó tính trừ mỗi hộp 2 su, không chịu cũng không được. Mỗi người đề cho là sự nhỏ mọn, nên không chịu mất công mà cho sở cảnh-sát hay để ôm bụng chịu.

Đó bán thuốc, hộp quẹt như vậy phải có Patente « Ếp » không! Xin quan trên liệu định thế nào, để mắt giùm cho con dân nhờ, vì cái Patente « Ếp » nầy nên phải đem tiền mua thuốc thúi cũng là mua đồ mình chưa hề cần dùng đến.

XUÂN-THU.

Ân-tứ ngân-tiền
Bổn-quán mới hay tin thầy đội Nguyễn-văn-Sen giúp việc tại phòng quan Quản-lý sở Mật-thám, được đức Đại-nam Hoàng-đế ân-tứ ngân-tiền. Thầy đội Sen phụ sự cho Nhà-nước nay đã hơn 22 năm, đã được thưởng mề-đay danh-dự rồi. Bổn-quán mừng cho thầy đội Sen được gội nhuần ơn võ lộ.

Bắc-kỳ

Chút nữa về Thủy-Phủ.
Chiều hôm 10 Octobre, trời vừa mưa vừa gió, ở nơi đập đá nước đã tràng qua, ở trên mặt đập nước sâu chừng bốn năm tấc tây, người qua lại đã phải phần nhiều người phải thuê đò đưa ngang qua, lại cũng có những người liều mạng lội ngang đập mà qua.

Một cô trợ kia về đến đó, thấy nước chảy mạnh thời có ý muốn thuê đò qua ngang, nhưng vì tên cu-li xe kéo cô lại muốn kéo cô cho đến nhà để kiếm món tiền khá hơn là đến đó mà phải thôi, vã lại nhà nó cũng ở bên kia đập nên không muốn thôi tại đó. — Vì thế mà nó trước còn do-sự sau mới ra sức mà kéo xe đưa cô qua. Mới đi được vài mươi thước, nước chảy mạnh quá, tên kéo xe ra sức mạnh cố gượng lại kéo lui mà cũng không được nên đã bị nước tống xuống bờ đập cả xe và người, chỉ còn chừng vài bước nữa đã phải nhận chìm xuống vực sâu! May sao có bọn cất rớ thấy cơ nguy mới chạy đến cứu giúp thời đã kéo lên được cả hai người và một cái xe, may thay! Khi kéo lên được thời trông bộ cô trợ có dáng khiếp sợ tái xanh cả mặt mày mà chỉ thấy cô trách móc tên phu xe càng dữ. Sự trách móc ấy tưởng cô tự trách cô thời phải hơn.

Chút nữa oan mạng.
Chiều hôm 13 Octobre, tại nơi đập đá Thọ-lộc nước lụt vẫn còn lút và chảy rất mạnh. Một lũ trẻ con chừng 4-5 đứa rủ nhau ra đùa bỡn ở đó: chúng nó chẳng dám lội ra nơi sâu, chỉ ở nơi cạn mà chơi đùa thôi.

Một hồi có một đứa ngã lăn xuống giữa mặt đập và đã bị nước tống xuống nơ chưa đập là nơi chỉ còn một gang tất nữa là đến chỗ chết đuối. Thằng bé la vang thế

Do Võ Phi Hùng Cựu HS Petrus Ký (67-74) tặng Huỳnh Chiếu Đẳng chủ Kho Sách Xưa Quán Ven Đường (scan từ microfilm của Đại Học Cornell)

HỠI NGƯỜI ANNAM Chớ nên lộn thuốc của Ngoại-quốc với thuốc **Xứ Algérie** là Thuộc-địa Langsa. Hễ biết lựa **thuốc rời** và **thuốc trái đất** ở xứ Algérie mà hút, thì tức là dùng đồ **thổ sảng Algérie quả thiệt là đồ thổ sảng Đại-pháp** và chẳng có thứ thuốc nào ngon bằng. **Hãy** nên hút thuốc hiệu *Trái Đất*

có người cất rờ kéo nó lên may khỏi chết.

Ấy mỗi khi có lụt lội thời chỗ đập đá thường xảy ra sự hiểm nghèo, thế mà những kẻ chức việc làng ấy ở đâu, mà không ra cầm trấp và xem xét những đồ làm trái; đặ khi có sự rủi ro xảy đến thời trách cứ sẽ về ai?

AI TRÚNG SỐ

Hôm rày có nhiều người hỏi trúng số (Loterie de la Mutualité) rồi lãnh đâu nên bổn-quán có hỏi giùm, nay mới biết rõ rằng: nếu ai có trúng số thì đến ông *Autret* ở *đường Catinat môn bài 148* mà lãnh.

* *

Lời nhắn cùng M. *Trần-văn-Lương* ký-lục tại quận Vũng-liêm là người có trúng 100 $, xin nhớ chỗ nói trên đây, đặng đến đấy mà lãnh.

Vài lời chúc mừng cho thầy *Trần-văn-Lương*.

Số độc-đắc nghe nói (chớ không chắc) có người ở Huế trúng. Nếu bằng thiệt vậy thì bổn-quán cũng mừng giùm cho người nhiều may mắn. Còn số trúng 5 ngàn đồng về tay ông quản Ngọc Bentre.

Thể thao

HỘI UNION-SPORTIVE-NAMVIAN
Đấu cầu với
HỘI CHAUDOC-SPORTIF

Hôm lễ đình chiến hội Chaudốc có mời hội UNION-SPORTIVE trên Nam-vian (tục gọi hội áo vàng) đá ball match tại Chaudoc chiều thứ bảy, 11 Novembre 1922.

Bốn giờ rưỡi, khi hai bên tựu đủ mặt, thì arbitre thổi tu hít cho «nhập cuộc» Hội Nam-vian mặc áo vàng đen còn Chaudoc áo xanh đỏ.

Trước mi-temps hai bên thường đem trái ball qua lại, nhưng hội Chaudoc nhờ M. FEYDEL đỡ gạt, hễ tiền đạo áo vàng đem trái cầu xuống thì hằng bị M. FEYDEL chận đá trở lại hoài. Bởi sân ball nhỏ, nên trái ball tới đâu thì thấy M. FEYDEL tới đó; mà hễ chận thì lấy đặng trái ball, vì phe tiền đạo áo vàng nhỏ người. nên hễ M. FEYDEL lấn thì đá văng ra xa trái ball rồi. Thật M FEYDEL tiếng đồn chẳng sai, một mình qua lại lại qua, ai trông thấy cũng khen ngợi. Còn mười người kia (Chaudoc) thì đá cũng hay lắm, cách lừa gạt, chuyền trái ball cũng lẹ làng vậy.

Hội Nam-gian nhỏ người mà đá rất lẹ, cách đá móc và chuyền trái cầu bổng hay lắm. Cách đá của mười một người đều tương tợ nhau, không ai giỏi hơn ai bao nhiêu, nhứt là phe tiền đạo lừa chuyền trái ball à shoot hay lắm.

Mãng cuộc thì:
Hội CHAUDOC ăn đặng một goal;
Hội Áo vàng Nam-vian ăn đặng ba goals.

Một người đi coi.

Cảm tạ

Bản hội Union-Sportive Namvian (tục gọi hội áo-vàng) kính lời cảm tạ hội Chaudoc-Sportif có lòng mời hội chúng tôi xuống Chaudoc đấu cầu (match football) hôm ngày lễ đình-chiến (Samedi 11 Novembre 1922).

Luôn đây chúng tôi cũng để lời cảm tạ ông Trương-văn-Sang (Đa Phước) và ông Phạm-thành-Hương (Hopital) có lòng hậu đãi chúng tôi trong hai ngày chúng tôi ngụ tại Chaudoc.

Chiều chúa nhựt 19 Novembre, từ 3 giờ 45 tới 4 giờ 45 hội «Phú-nhuận» đấu với hội «Tân-định» hội «Phú-nhuận» ăn hai bàn.

Cuộc đấu nầy thiệt là hữu ích, tuy chưa lấy làm hay mà đáng xem. Hội «Phú-nhuận» thắng đặng hội «Tân-định» thì nhiều người cho rằng phước mạng. song nghĩ chẳng phải vậy: Cuộc đấu cầu là một cuộc chơi mà tỷ chẳng khác như mỗi việc cả, hễ ai có chí, hễ biết ráng cho tận tâm, tận lực thì tất nhiên đặng trở nên giỏi, đặng trở nên hay.

Hội «Tân-định» bữa 5 Novembre có đấu với hội «Génie Sport» chẳng sút hội nầy, song bởi chơi chẳng mảng giờ, nên phải bị xử thua ngay, hèm qua thua nữa thì chẳng còn trông tranh cái hình đồng của «Xẹt» đặng, vì cách sắp đặt chương trình đấu đã định cho hội nào thua hai lần thì chẳng còn đặng tranh nữa.

Từ 4 giờ 50 tới 5 giờ 50, hội «Xẹt» đấu với hội «Gò-vấp». Hội «Xẹt» ăn ba bàn.

Cuộc đấu nầy khi mới khởi sự thì êm ái một lát gây ăn thua rồi xem càng hung dữ hơn cuộc đấu «Gò-vấp-Donai» tuần rồi Mười một người cử-vỏ bên «Xẹt» đều vạm vỡ ghe phen càng lấn lướt đùa mười một người rất nhỏ nhen bên «Gò-vấp» té nhủi. Cách chơi như vậy không sai luật đấu-cầu, nhưng mà muốn cho cuộc đấu êm ái thì chẳng tư hận phải dùng tài hay cách giỏi mà thôi. Một lần kia người tiền đạo «Gò-vấp» rủi chận nhằm ống quyển người tiền đạo «Xẹt». Lỗi ấy người giám cuộc đã thấy, vừa thổi tu-hít cho đá phạt bên «Gò-vấp» thì người tiền đạo «Xẹt» trở lại cong chơn đá ngay người tiền đạo «Gò-vấp». Cách chơi như vậy xem qua rất trái mắt. Nếu người tiền đạo «Gò-vấp» chẳng nhịn, chống trả lại, thì có phải là sanh ra rầy rà nhiều chăng? Hội «Gò-vấp» muốn sự hòa, vì mình tới sân của hội «Xẹt» mà chơi, và tranh cái hình đồng của «Xẹt» nên phải nhẫn nhịn đó thôi.

Trời tối tới chừng nào, thì cuộc đấu càng trở nên gây gổ hơn nữa, sau rồi bên «Gò-vấp» chẳng còn ý nhượng, hai bên chứng mới trở tài, hễ hai người cử-vỏ nghịch nhau xáp lại giành giựt trái cầu thì đều lấy thế lực mà quyết hại nhau, như là thúc bằng cùi-chỏ, dầu-gối, ném ban trôn, vân vân.

Cuộc đấu nầy, nếu chẳng có sự gây gổ như thế thì xem có thú vị hơn cuộc đấu trước nhiều lắm.

Nhiều người ham xem đấu-cầu, xem mấy cuộc đấu tại vườn ông Thượng hôm rày coi bộ đã thèm, trông cho các cuộc đấu của «Thể-thao Tổng-hội» bày ra mà xem cho thỏa chí. Tôi xin cho biết rằng «Thể-thao Tổng-hội» đang lo bàn tính về việc đấu cầu, tuần tới nữa sẽ sắp chương trình đấu. Vậy thì trong tháng Décembre, tuần đầu ta sẽ đặng xem cuộc đấu cầu thú vị mà ta đã trông đợi.

Chiều chúa nhựt 26 Novembre

Hội «Xẹt» đấu với hội «Gò-vấp» hội «Topo» đấu với hội «Phú-nhuận» tại vườn ông Thượng, còn hội «Tirailleur» đấu với hội «Génie» tại sân «Aux Mares».

N. T.

LẠC THÀNH NGHĨA ĐỊA

Chúng tôi có tiếp thơ quí hội mời như vầy

Sai-gon, le 20 Novembre 1922

KÍNH MỜI

Ông, Bà đến ngày 26 tháng Novembre 1922, nhằm ngày mùng 8 tháng 10 An-nam, Chúa nhựt, đúng 10 giờ,

Hội chúng tôi có làm một tiệc tiểu mọn tại nhà Nhị-Tỳ ở làng Bình Hoà-Xã Gia-định, tại nhà Ban-Kỳ đường đi Bình-Lợi.

Vậy xin Ông, Bà đừng tị hềm chúng tôi là người hèn hạ, mà làm đặng một cái Nghĩa-Địa của người An-nam nghèo khổ ở Sai-gon. Xin đến uống rượu vui chơi cùng chúng tôi; ngày ấy, xin đừng ăn cơm nhà.

Nay kính.
Société De THÁI-HOÀ NAM-KỲ NGHĨA-ĐỊA.
COMITÉ

Menu

10 giờ	Uống rượu điểm tâm
10 » 1/2	Bò con nướng.
	Gà tây đúc lò.
	Đùi trừu đúc lò.
	Heo quay.
	Bánh mì, bánh hỏi.
12 giờ	Champagne.
	Biscuit.
2 » 1/2	Cháo lòng bò con.

Chúng tôi rất cám ơn quí hội và chúc cho quí hội vững bền.

CUỘC XỔ SỐ QUỐC-TRÁI KỲ THỨ BA

Hội phái-viên lập ra những là ông Détieux chánh sở Tài-chánh làm hội trưởng, ông Géhin đại-biểu cho quan chánh Ngân-khố, ông Lê-trung-Ngọc Tổng-đốc Tòa thượng thẩm Hanoi, ông Beau phó đầu phòng tại sở chánh Tài-chánh làm từ hàn, sẽ nhóm tại Hanoi ngày 1er Décembre 1922 8 giờ tại dinh Đốc-lý (phòng nghị) đặng lo cuộc xổ số kỳ thứ ba, bắt 1030 số trúng trong cuộc vay 6 180 000 đồng của Chánh-phủ Đông-pháp; mấy số trúng ấy chia ra như vầy:

Một số trúng 10.000 đồng.
Một số trúng 1.000 đồng.
Mười hai số trúng 500 đồng.
Một ngàn mười sáu số trúng mỗi số 100 đồng.

THÀNH PHỐ CHOLON

Yết thị

Thành phố Cholon (Dinh Đốc-lý) có cần dùng bốn người Chefs cantonniers (Chefs dân quét đường) hay là bốn người Chefs d'équipes (Chefs coolies). Phải trình giấy tốt làm chứng.

Cholon, ngày 21 Novembre 1922.
Quan Đốc-lý thành-phố Cholon,
Ký tên: De TASTES.

Gia truyền tập

Bạc cắt giựt lỗ tai bị ten độc

Tôi thường thấy nhiều người giựt bạc cắt vào trong lỗ tai; nhiều khi bị ten độc mà đau lỗ tai dữ lắm; sưng dầy lầy-lụa ra, thuốc khó trị cho hết, ấy cũng bởi tại ten độc mà ra đau vậy, vì là cắt bạc, thường tay kẻ nầy trao cho người nọ, trao tay không biết mấy người. Rồi cắt bạc bị mồ-hôi tay đó mà l-l; cùng các thứ mặn, chua theo tay người cầm, hoặc thịt, cá; đó mới ra ten; ten gặp chỗ da thịt non-nớt thì liền đó mà ăn vào da, phát ngứa; nhiều khi không nhằm thuốc lầy-lụa ra hoài rồi sanh ra tật điết. Việc nhỏ mọn mà mang hại, lại bấy lâu chẳng ai rao báo nên tôi đính vào đây mấy vị thuốc nầy tán mạt rất vào thiệt hiệu. Thuốc nầy hễ sưng lỗ tai, cũng khi không có mủ rất vào cũng đặng:

Bạch-phàn phi nửa su; vỏ trứng gà se 2 cái rang vàng; ban phiến nửa su; hượt-thạch một miếng, bằng ngón tay út; 5 lá Tiêu đốt cháy; với một chút Hồng-hoàng; mấy vị tán mạt, rất vào.

Trương-Hiệp:
Văn-quan-Minh dit Tạo

Tàu đi Bắc-kỳ

Nội trong tháng Novembre, Décembre và Janvier, tàu *Orénoque* sẽ đi vô ra Bắc, theo ngày tháng như vầy:

Ở Saigon đi	11 Novembre
Haiphong	24 id.
Saigon	1er Décembre
Haiphong	8 id.
Saigon	15 id.
Haiphong	22 id.
Saigon	29 id.
Haiphong	5 Janvier
Saigon	12 id.

Chiếc *Orénoque* ngày chạy đến, thì gặp kỳ tàu chạy Singapore trong mấy ngày nầy
29 Novembre
13 Décembre
27 Décembre
10 Janvier

XE HƠI VÀ XE MÁY ĐẠP
Hiệu: **DE DION BOUTON**
XE MÁY ĐẠP MỚI LẠI NHIỀU LẮM
Hạ giá rất nhiều
HÃY HỎI GIÁ MỚI NƠI NHÀ
Berthet-Charrière & Cie
68, Boulevard Charner—SAIGON
ĐẠI LÝ

Ngày 22 novembre 1922

VỀ VIỆC TÀI CHÁNH

GIÁ BẠC

	Sớm mai
Nhà nước	71.10
Ngân hàng Đông-Pháp	7 06
Ngân hàng Hongkong Shanghai	7 05
Ngân hàng Chartered	7 06
Sté de Gérance de la Banque Industrielle de Chine	7 05

Quốc trái Đông-pháp...49$80

QUỐC TRÁI CỦA ĐẠI-PHÁP
Tại Paris ngày 21 novembre 1922

Vé lợi 3%	59 40	Vé lợi 5%	1920	87 2[illegible]
Vé lợi 5% 1915	70 10	Vé lợi 6%	1920	81 40
Vé lợi 4% 1918	62 70			

MỄ CỐC
Giá lúa chở đến nhà máy Chợlớn bao trả lại ở một trăm kí lô

Vinhlong	4$55 tới 4.80
Gò-công	4 60 — 4 70
Bãi-xàu	4 60 — 4 75
Bạc-liêu	4.75 — 4 85
Nam-vian	3 75 3 85
GIA thường thường	4 30 4 [illegible]

Giá vàng của tiệm **SẦM-QUẢNG-HƯNG** *mỗi lượng là* **48 $ 40**.

PHÒNG QUAN THẦY NHỔ RĂNG VÀ TRỒNG RĂNG
VICTOR B. DEJEAN
5, Rue B'ancsubé, Saigon

Ai muốn nhổ răng và trồng răng cho êm ái không đau đớn nhứt nhối thì xin đến tiệm quan lương-y VICTOR B. DEJEAN, có bằng cấp tấn-sĩ về khoa nhổ răng trường thượng đẳng Huê-kỳ và thầy nhổ răng ở trường thượng đẳng y-khoa ở Paris. Phòng nhổ răng ở đường Blancsubé môn bài 5 Saigon.

KHO TRỮ TẠI
MAGASIN UNIVERSEL
187, Rue Catinat, 193
SAIGON

Xi-gà MINERVA
(MA-NÍ)

Thứ	hộp	điếu	
MINISTROS	hộp	25 điếu	4$50
PERFECTOS	«	25 «	3 80
MINERVAS	«	25 «	2 30
BOUQETS	«	25 «	2.30
E:ICURES	«	50 «	4 75
Reina VICTORIA	«	50 «	5 50
id.	«	100 «	10 00
LONDRES	«	100 «	7 50

Trên mỗi hộp phải nhớ tên xứ Ma-ní.

Có trữ bán nón hiệu «COQ GAULOIS».

Có trữ bán Savon DY-FOAM để cho mình nhuộm vải tự lấy mình.

Có trữ bán đồng hồ «Reine des montres».

Có trữ bán vải lỗ ong để may mùng hiệu «E. R.».

Có trữ bán đồ súc miệng hiệu «BOTOT» v. v.

Có bán:

1· Một cái cối xay lúa số 2 hiệu Ăng-lê, xay mỗi giờ 1.000 kilos gạo lức.

2· Một cái cối giã gạo trắng còn mới, mỗi giờ giã đặng 500 kilos.

Xin đến nhà máy PHAMTAN-SACH hay là viết thơ thương nghị.

PHAMTAN-SÁCH

QUAN LƯƠNG Y BOUGEAN

Xin nhắc cho chư quí vị nhớ rằng mỗi ngày, ngài có coi mạch tại phòng văn của ngài ở đường Taberd số 29 từ 10 giờ, còn tại dưỡng đường của ngài ở tại Cholon, số 213 đường Thủy-binh (trước mặt ga xe-lửa lớn) từ 8 giờ sớm mai, và 4 giờ chiều.

Trong dưỡng đường có 18 cái giường một cái phòng để rọi kiến Rayon X và chữa bịnh bằng điện.

Dưỡng đường ấy giao cho một người đàn bà cai quản, người ấy có bằng cấp các nhà thương ở Paris.

AI MÀ DÙNG
THUỐC HUỜN
của ông
Lương-y **DEHAUT**
mà **XỔ**
thì chẳng cần chi phải
CỮ ĂN
và an dưỡng trong phòng.
Thuốc huờn nầy dễ uống lắm và đã mau xổ lại xổ rất êm thấm.

Bán tại
Nhà ông Lương-y DEHAUT.
147, Faubg. St-Denis, Paris,
và khắp trong các tiệm thuốc đều có bán.

THUỐC DÁN CA-ĐUM
Trị các bịnh nơi da mặt

Thuốc dán Ca-đum có tánh làm mát mẻ êm ái và làm lành bịnh các chỗ da nào bị sần đỏ nóng nảy mọc mục. Thuốc dán Ca-đum giúp cho những người nào mắc phải bịnh ngoài da mà rên siết lâu ngày, dùng nó liền ngủ được êm ái. Nó trừ được giống ngứa ngầm dưởng nhảy mắt. Nếu biết dùng nó cho kịp thì trừ biết bao nhiêu lều cực về bịnh nơi da. Thuốc dán Ca-đum lấy làm hay trong những bịnh mọc mục, lát voi, ghẻ chốc; da nổi vảy, sần đỏ, nhọt, trầy xề, đau nơi con trẻ, ban giác. Là lột gào cũng vít tích.

西貢廣昌利家私舖
DƯƠNG-ĐIỀN
MARCHAND DE MEUBLES
109-111 Rue Catinat
SAIGON

XIN CÁC PHÚ-ÔNG CHỦ-Ý!

Làm người ở đời lấy chi làm sự nghiệp? Như muốn có sự nghiệp, trước hết phải sắm đồ-đạc thập vật trong nhà. Bởi vậy, sẵn cửa hàng của chúng tôi có để cho chư quí-vị mua dùng, trước xem chơi cho toại chí, sau đó đánh làm đồ kỷ-niệm cho cháu con những là.

Giường tây bằng sắt, bằng thau và đồng đỏ, ghế ngồi mặt mây hiệu «*Thonet*» thiệt, đủ thứ kiểu. Nệm, mùng, gối, lá-phủ sẵn sàn, kiếng soi (*glaces*) tủ đứng bàn, mặt cây và mặt đá cẩm-thạch, lớn nhỏ; còn những bàn ghế theo kiểu kiêm thời (salon) toàn là cây danh mộc cả.

Tiệm tôi bán giá rẻ hơn các nơi, vì tôi có người thay mặt lựa hàng bên các xứ (Thái-tây) chở lại.

Xin quí-ông, quí-bà thừa dịp rảnh đến tiệm xem qua thì ắt vui khoái! Tiệm tôi lập ra ở Nam-kỳ có hơn mấy chục năm rồi, ai ai cũng đều tin cậy.

Còn quí-ông, quí-bà muốn đặt đồ-đạt theo ý mình thì chúng tôi xin sẽ làm y theo kiểu, vì bổn-hiệu có xưởng trại lớn.

Xin chư quí-vị ghi lòng, tới xem qua một phen đủ rõ.

DƯƠNG-ĐIỀN

TIỆM BÁN KIẾN VÀ SƠN THỦY

Tiệm chánh tự TRƠN-NHỰT-KỲ *ở tại Cholon đường Thủy binh môn bài số 224.*

Tiệm nhánh tự QUẢN-THÁI-HIỆU *ở tại Saigon đường Boulevard Charner môn bài số 167.*

• Kính cáo đôi lời hầu lục chấn chư tôn trưởng lãm tường: Bổn hiệu tôi dùng máy và các vật dụng thật tốt mà làm ra gương kính để soi lớn nhỏ đủ thứ. Những kiến mà đã lâu năm phải hư thì bổn hiệu sửa lại cũng như còn mới vậy, hoặc là vẽ bông hoa, sơn thủy cùng giậm chữ tây, chữ tàu, chữ vàng vào kiến cũng đặng.

Thợ của bổn hiệu toàn là những tay ăn học rành rẻ xuất thân nên công nghệ rất khéo, để lâu chừng nào cũng không phai lợt, đồ tốt mà lại giá rẻ.

Bổn hiệu chẳng dám đại ngôn xin chư tôn trưởng hãy mua dùng thử mới rõ đặng lòng ngay thật của bổn hiệu, sau đây như chư tôn trưởng ở Saigon, Cholon muốn thương nghị điều chi cũng mua đồ xin dời gót ngọc đến tiệm tôi, tôi hết lòng hoan nghênh tử tế; còn như chư vị ở lục châu cách trở núi sông thì xin gởi thơ, bổn hiệu sẵn lòng hồi âm lập tức chẳng dám sai lời.

Vài lời quê kịch cúi xin chư vị niệm tình chiếu cố.

Chiều nay đổi hát tuồng mới
XIỆT HARMSTON'S
SẼ HÁT
BỌN HÁT XIẾT RẤT TO VÀ ĐỦ THỨ THÚ
HÁT TẠI CHỢ-CŨ SAIGON
Có 30 người hát rất tài
BỌN NẦY ĐỀU LÀ NGƯỜI MỚI LẠ
RẤT LỚN! *RẤT ĐẸP!* *RẤT VUI!*

Quí-vị muốn vui cười không? Muốn thấy nghề khéo léo của chúng tôi không? Muốn tiêu khiển giải khuây lúc chiều mát mẻ chăng?

Chúng tôi chẳng hề sợ tốn hao chút nào, miễn là cho vui lòng Quí-vị mà thôi, nên đã sắm rạp mới, mưa dông thế nào cũng không cực lòng cho những người coi.

Như có muốn mua giấy trước thì xin đến tại nhà in *Imprimerie Saigonnaise*, 15-17-19, đường Catinat, tại đó có bán giấy luôn luôn trong mấy ngày hát.

Vậy thì trước hết hãy đến xem các chuồng thú của chúng tôi!! Nào là: Voi, Sư-tử, Cọp, Beo, Gấu, con Hyène, Khỉ, Ngựa rằn, vân vân.

Hay lắm! Hay lắm!! Hay lắm!!

GIÁ CHỖ NGỒI

Phòng 6 chỗ ngồi	15$00	Ghế hàng nhì	1$50
Phòng 1 chỗ ngồi	3 00	Ghế hàng ba	1 00
Ghế hàng trước	2 00	Ngồi giàng (cho người Bổn-quốc)	0 50

Những con nít và linh vỏ trừ ra đội được phép trả tiền phân nửa ghế hàng nhì và hàng ba trong buổi hát chiều mà thôi.

Giấy hút thuốc hiệu: «**LE NIL**»
LÀ TỐT THƯỢNG HẠNG HƠN HẾT

Hãy nài cho được giấy hút thuốc hiệu «LE NIL» mà mua.

Có trữ bán tại hảng **DENIS FRÈRES**
là Đại biểu ở Saigon, Haiphong, Hanoi, Pnom-Penh và Tourane

廣東二天堂大葯房
NHỊ-THIÊN-ĐƯỜNG
PHARMACIE-ASIATIQUE
38, rue de Canton — à CHOLON

Extrait du Certificat délivré par l'Institut Pasteur de Saigon le 15 Octobre 1921.

Ces préparations peuvent être considérées, toutes, comme des préparations ou substances de la Pharmacopée chinoise. Elles paraissent ne présenter aucun danger, à condition de se conformer, pour leur emploi, interne ou externe, aux indications des notices ou des étiquettes. Enfin, elles sont en très bon état de conservation.

Sao lục tờ vi bằng Institut Pasteur, Saigon ngày 15 Octobre 1921 chứng rằng:

Các thứ thuốc của tiệm tôi nói trên đây đều làm bằng mấy vị thuốc bên Trung-huê. Thuốc của tiệm tôi không có món chi làm hại hết, miễn là trong khi dùng hoặc uống hoặc thoa, thì phải cứ coi theo các lời dặn hay là coi theo nhãn. Nói tắc một điều là thuốc, của tiệm tôi để lâu chẳng hư.

NHỊ-THIÊN-ĐƯỜNG THANH TÂM NGƯU-HOÀNG HUỜN

Thuốc nầy chủ trị nam phụ lão ấu, thình lình mê sảng đàm chận; hoặc trúng phong trúng khí bất tỉnh nhơn sự, ngậm miệng cắn răng, con mắt láo lưng tay chưn quíu rút, trúng thử phát nhiệt, ác khí xông nhằm. phát cuồn nhảy nhót, giựt tay giựt chưn; nhều nhảo ho hen, long óc nhức đầu: xây xẩm tối mắt, nhức nhối cả mình; hoặc bị sơn phong chướng khí, đau thắt ruột gan; phong đàm ngăn trệ, khí huyết chẳng thông; thần hồn phách âm, nằm ngủ chẳng yên v. v.....Nhứt thiết các chứng bịnh nguy cấp phải dùng thuốc nầy; ấy là một thứ thuốc khởi tử hồi sanh phò nguy cứu cấp, công hiệu như thần.

Hễ uống nó vào thì thanh tâm trừ đàm, đã thông cửu khiếu lại tiêu trừ ác dịch tức khắc an nhiên.

Chí như con nít mà bịnh kinh phong, cảm mạo phát nhiệt, sanh bịnh dạ-đề, khè ọc sữa, tích trệ đau bụng thảy đều dùng được.

Người lớn mỗi lần phải uống một huờn như bịnh đau lâu phải uống gia bội; uống với nước gừng.

Con nít phải uống nửa huờn, nếu là bọc-hà lấy nước cho uống với thuốc, hoặc hòa với sữa mà cho uống, hoặc thoa nơi núm vú mà cho nó bú, hiệu nghiệm như thần.

Phương thuốc nầy từ được Tổ truyền đến nay, bổn đường hằng gia tâm nghiên cứu rồi chọn những thượng phẩm dược liệu tuân y theo phép chế ra mà làm huờn; uống chừng nào hay chừng nấy.

Kị ăn cá và đồ rau cỏ sống sít lạnh lẽo, cũng kị đồ bằng sắt.

Đờn-bà có thai chẳng nên dùng.

Chư tôn có mua, xin hãy nhìn cho kỹ cái nhãn Ông PHẬT kẻo lầm đồ giả.

Giá mỗi hộp gấm 4 huờn ... 0 $ 80 — Hộp gấm 2 huờn .. 0 $ 50
« hộp cây 4 huờn ... 0 80 — Hộp cây 2 huờn .. 0 50

NHỊ-THIÊN-ĐƯỜNG ĐỊNH KHẤU PHỤ-QUẾ LÝ-TRUNG-HUỜN

Thuốc huờn nầy chuyên trị nam phụ lão ấu, hàng trệ hỏa bất sanh, thổ dương hư khí nhược; hay đau xốc hông, trạo trực muốn mửa, tạng phủ bất điều, ăn uống không tiêu; bịnh hậu khiếm bổ, mạng-môn hỏa suy; tỳ hư vị yếu, đau bụng ỉa chảy; ăn uống chẳng ngon; hình thể mỏi mệt; ban đêm hay ho, ban ngày đàm nhiều; hoặc ăn uống quá độ mà sanh bịnh trúng hàng hoặc ăn đồ lạnh lẽo sống sít, ngưng trệ rồi bất mửa; hoặc cảm hàng mà tay chơn rung rẩy; hoặc nguơn-khí bất điều, tinh thần suy kém, v. v.... thảy đều trị được.

Phải dùng nước gừng lùi mà uống với thuốc.

Nói tóm một lời là thuốc huờn nầy có tài ôn trung phò dương; hễ uống nó được thường thì nguơn khí điều hòa, tinh-thần bội trương.

Bổn đường đã gắng công tìm kiếm các thứ dược-liệu cho thiệt tốt thiệt hay phối hiệp mà chế ra thứ thuốc huờn nầy, thiệt là công hiệu như thần, bá phát bá trúng.

Chư tôn có mua thì xin phải nhìn cho kỹ cái nhãn hiệu Ông PHẬT kẻo lầm đồ giả

Giá mỗi hộp 2 huờn ...... 0 $ 20 — mỗi hộp 4 huờn ..... 0 $ 40

PHẢI HÚT THUỐC IMPÉRIALES

A. COURTINAT & Cie — SAIGON

PHARMACIE PRINCIPALE

CỦA ÔNG

L. SOLIRÈNE

nhứt hạng bào-chế sư

KẾ NGHIỆP CHO ÔNG G. RENOUX

ở ngang nhà hát Tây. — SAIGON

Tiệm thuốc nầy đứng bực nhứt đã lâu năm rồi và buôn bán lên hơn các tiệm khác trong cõi Đông-Pháp nầy

Tiệm thuốc nầy được có tiếng là nhờ chuyên bán thuốc thượng hạng, nhờ có một ông thầy bào-chế nhứt hạng vẫn là cư-nhơn bác-vật xuất thân, đứng xem xét việc bào-chế thuốc một cách rất kỹ lưỡng, trúng theo toa của các quan thầy thuốc ra cho người ta; lại nhờ có người Tây và người Nam thầy thầy đờn [illegible]

Tiệm thuốc nầy cứ do theo ý người bạn hàng mà bán thuốc, hoặc tuân theo toa của quan thầy thuốc mà bào-chế, chớ chẳng hề khi nào làm sai, hay là lúc trong tiệm không có thứ thuốc người ta hỏi rồi không đem thứ thuốc khác mà đổi thế vào.

Tiệm thuốc chánh của ông L. SOLIRÈNE khuyên những bạn hàng:

Nên dùng thuốc của ông L. SOLIRÈNE là một người chủ tiệm rất ngay thẳng, chiêu hiền đãi sĩ;

Vì thuốc tinh tấn, mỗi lần thuốc bên tây gởi qua đều có thí nghiệm cho rõ tốt xấu, thiệt giả;

Vì có bạn hàng đông đảo nên bán mau hết, không có thuốc cũ;

Vì có quan thầy bào-chế nhứt hạng xem xét kỹ lưỡng cách bào-chế thuốc cho y theo toa của quan thầy.

CHỦ ĐIỀN!

NÔNG GIA!

CÁC NHÀ CÓ XE HƠI!

Các món gì của chư-tôn muốn làm bằng sắt, làm ra hay là sửa lại những máy móc và đồ khí-cụ về nông-nghiệp;

Làm các món nhỏ rời của mô tơ bằng thép, gan, đồng, đồng-bạch.

Thì xin chư-tôn hãy đến:

FORGES ATELIERS ET CHANTIERS D'INDOCHINE

Tại Khánh-hội, Quai de la Marne

Dây thép nói 95 mà đặt.

Làm kỳ-cang lắm, có tay thợ chuyên-môn ở các xưởng kỹ-nghệ khéo bên Pháp-quốc kiểm điểm công việc làm.

TIỆM BÁN VÀNG TÂY

HIỆU

CON RỒNG VÀNG

Ông **GIUNTOLI** *Chủ-nhơn ở tại đường* **Catinat** *môn bài số 135 và 143, gần bên Pháp-Việt Khách-lầu*

(Grand Hôtel de France)

Kính mời chư quí bà và chư quí ông dời gót ngọc đến tiệm ông mà mua đồ Nữ-trang. Nội Saigon có một mình tiệm nầy bán đủ các món đồ Nữ-trang làm theo kiểu Annam cho bạn đồng-bang ta dùng. Chẳng thiếu chi là hoa-tai, cà-rá, dây-chuyền, đồng-hồ, mắt-đây bằng vàng, bằng bạc, trơn hay là có nhận đủ thứ hột xoàn.

Cũng có bán đủ thứ kiến soi con mắt bằng ni-kên, bằng vàng và bọc vàng, kiến thiệt bằng thủy tinh, trong cả hoàn-cầu đều ưa dùng và các lương-y cũng đều nạp dụng.

Còn hột xoàn thì chẳng thiếu thứ chi: lớn có, nhỏ có, nước trắng thiệt tốt, hoặc chưa nhận, hoặc làm sẵn trong cà-rá, bông tai đủ kiểu.

Ông **GIUNTOLI**, chủ tiệm vàng biệu **CON RỒNG VÀNG**, hồi trước có làm thợ bạc và thợ làm đồng-hồ, nên biết coi cai quản các người làm công.

Chư quí bà và chư quí ông có muốn làm hay là muốn sửa đồ Nữ-trang thì xin đem tới tiệm nầy, thiệt sẽ được vừa lòng chẳng sai.

Trong Lục-châu chư quí-bà và chư quí-ông có cần dùng đồ Nữ-trang thì xin hãy đến tại tiệm «CON RỒNG VÀNG» nầy vì tại tiệm nầy bán đồ thiệt tốt và giá rẻ hơn các tiệm khác.

NAY KÍNH.

Đồng tiền

TIỀN ÔI! HỠI TIỀN ÔI!!

Tự bấy nay, ta nghảnh xem tự nơi thành-thị, dĩ chí thôn quê, ta bắt buồn-ngớn, rồi lại bắt sặc-cười, thế nên chẳng nở làm thinh, phải đem sự hư, nên, phải, quấy của mi mà nghị-luận, kẻo ức-huất tâm-tình:

Tiền ôi! Khắp cả toàn-cầu, có ai mà không biết mi, và có mấy ai chẳng tưng-trọng mi! Ai ai cũng nhờ có mi mà được no lòng. Nếu không có mi, thời xót dạ, ngồi đứng không an, tâm-thần rủ-liệt! Vì tìm kiếm mi mà kẻ kia dang nắng, dầm mưa, gian nan lắm nỗi, — mà người nọ xuống biển lên non, xiết bao khổ-sở!

Vì mi mà gây cuộc chiến-tranh, mà trổ sanh trộm cướp khắp nơi, bạc cờ khắp chỗ!!! — Có mi, con người được kẻ yêu, người trọng; không có mi, chúng thị chúng khi. Lúc nào vắng mi, thời vợ chồng cắng-đắng, hoặc phân-ly, cho đến dòi thân-tộc cũng lợt-phai, đệ-huynh cũng xao-lảng!!! Kìa là Trượng-phu quân-tử, mà không ai vì tới, ấy cũng bởi *không có mi*. Nọ là kẻ tiểu nhân vô-đạo mà hiếm kẻ đoái-hoài, ấy cũng bởi *có mi trong túi*. Nhờ có mi mà lập nên gia thất, xử nghĩa vuôn-tròn, ít ai khinh-bỉ. Nhờ có mi mà việc dữ hóa lành; nếu không có mi, dầu lành cũng thành ra dữ!... làm cho: bại-hoại, luân-lý cang thường, quên xấu, quên tốt, và chết sống không nao!!!...

Trong Trần-gian, thật là tại mi mà sanh cớ sự... Thế thì mi cũng hữu-ích, mà cũng vô ích lắm thay: Hữu-ích cho người quân-tử, trượng-phu dùng đền-đáp nợ nước, ơn nhà trong muôn một, mà làm việc lợi-ích chung cho xã-hội nhơn-quần, vân vân... Còn vô-ích là bởi mi làm cho kẻ tiểu-nhân vô đạo bỏ-phế nợ nước, ơn nhà; đã chẳng thương bạn đồng-bang, lại còn kiếm thế-thần hãm-hại!...

Việc mi làm lợi, làm hại, ta đã kể sơ trên đó, không cần nhiều tiếng mà ích chi.

Tiền ôi! Ta thường thấy, mà không rỏ bởi cớ sao, mi chẳng đeo-đuổi theo người trượng-phu, quân-tử vậy? Mi để cho người mang tiếng «vô dụng», ấy có phải tại cái câu «Phú quí tại thiên» nó làm cho mi đen bạc, mà vô tình với người vậy, ru?

Nè tiền! Ta xin mi, từ đây, phải tìm những người dùng mi cho phải lối; mi chớ dục lòng cho người làm quấy, làm việc tệ tình, mà nhứt là mi phải lánh xa những tay phi-nghĩa. Ta cầu-ước mi ở trong tay người quân-tử, trượng-phu luôn; được vậy mới gọi mi là đại-hữu-ích. Ta cũng xin mi làm làm sao cho thế-thời nhơn-tình và cho ta khỏi mang câu «Bất tri dụng tài, tắc ngã vi tài-nô,» mới chẳng lỗi bổn phận mi sanh ra cho con người chi dụng vậy...

CHÂU-NGỌC-SÁNG

dit PHẬN.

TRĂM NĂM KHÔNG PHAI

TIỆM-HỌA-CHƠN-DUNG

NGUYỄN-ĐỨC-NHUẬN

Số 73, Boulevard de la Somme Saigon,

(ngang gare xe lửa giữa chợ-cũ)

Thợ vẽ tiệm nầy đã có bằng cấp tốt nghiệp nơi trường xảo-nghệ, và được 3 cái bằng cấp đấu xảo Hà-nội. Hình vẽ thiệt tinh xảo và để trăm năm không phai.

Xin chư quí vị muốn vẽ xin viết thơ hỏi, tiệm nầy sẽ gởi cho một tờ cáo bạch có biên rõ thước tất giá cả và giải nghĩa phân minh.

LÀM THIỆT MAU

Tại nhà in l'Union có thợ khắc bản hiệu bằng đồng (petites plaques en cuivre) khắc tên họ để gắn xe máy đạp (Bicyclettes). Làm mau, khéo, mà giá lại rẻ.

TIỆM NAO ĐÂU?

KÌA TIỆM **ÉPICERIE MÉTROPOLITAINE**

HIỆU: TRẠN-DANG ở đường d'Espagne số nhà 148,

ngang chợ mới SAIGON

Thì có bán đồ hộp, các thứ rượu tây thượng hạng và dầu thơm nhứt hạng v.v. giá rẻ hơn hết, chẳng có tiệm nào bằng. Chủ tiệm biết chiêu-hiền đãi-sĩ, buôn bán chơn chất đáng cho quí ông, quí bà tin cậy.

Chư quí ông Lục-châu muốn cần dùng món chi, cứ viết thơ ngay cho tiệm thì tiệm sẽ gởi Contre-remboursement cho các ông lập tức chẳng hề để trễ.

Chủ-nhân cẩn-khải.

MOTOCYCLISTES — CYCLISTES

ĐẶNG-CÔNG-HÂN và Công Ty

nhà số 244, đường Lefèbvre, SAIGON

BÁN SỈ VÀ BÁN LẺ

Các đồ phụ tùng xe máy đạp và xe máy dầu.

Võ và ruột xe máy hiệu WOLBER.

Võ và ruột xe máy dầu hiệu DUNLOP (bánh 600 và 650 à talon).

Đèn khí đề cho xe máy dầu (có dynamo và bình nước mạnh).

Bình nhốt khí đã đề cho xe máy dầu (bouteilles Magondeaux).

Có bán xe máy dầu mới và cũ hiệu:

B. S. A. 4 1/2 H. P., 3 vitesses avec débrayage et mise en marche.

New-Hudson modèle de luxe 1922, 2 1/4 H. P., 2 vitesses avec débrayage et mise en marche.

New-Hudson 2 1/4 H. P., 2 vitesses, sau mise en marche.

Royal-Enfield 2 1/4 H. P., 2 vitesses avec débrayage et mise en marche.

Alcyon 2 1/2 H. P., 2 vitesses, débrayage et mise en marche.

Gratieux 3 1/2 H. P., 2 vitesses, avec débrayage et mise en marche.

Sửa các thứ xe máy dầu.

Sơn xe máy đủ màu.

THỜI ĐÀM

Cô ba.— Cha cha cái quần lãnh của cô mua ở đâu mà tốt dữ vậy, thiệt đen và mướt quá?

Cô tư.— Vậy chớ cô nó chưa biết chỗ dệt sao? Đã ba năm nay có một cái hãng của một người Annam mình lập ra, dệt lãnh, tốt hơn lãnh tàu và lãnh bắc nhiều lắm. Bữa nào cô rảnh đi vô đó mua thử một cái quần bận thử coi, đã đen mướt mà lại chắc.

Cô ba.— Đã biết vậy mà hồi tới giờ cô nó cũng chưa có nói chỗ nào bán, đặng tôi mau mau đi mua, sẵn dịp cái quần lãnh tàu tôi mới mua cho ba bé trẻ ở nhà nó đã rượng hết.

Cô tư.— Như cô thiệt gấp cứ việc ra mua giấy xe lửa nhỏ đường mé sông, đi tới Cầu-kho hỏi thăm cái hãng của ông Lê-phát-Vĩnh ở đâu thì ai ai cũng đều biết.

Hãng dệt máy **LÊ-PHÁT-VĨNH**

Quai de Belgique Caukho (Saigon)

Ai muốn **MUA SỈ** *(EN GROS)* những hàng **TƠ, LỤA BẮC-KỲ**, *(Soieries du Tonkin)* cho được hàng tốt, giá rẻ, nên viết thơ mau mau cho tiệm.

Maison Tonkinoise

ĐỒNG - THỊNH

4, Rue de la Soie Hanoi

Thời sẽ được lời nhiều

Ai muốn lấy kiểu (Echantillons) hỏi giá tiệm **Đồng-thịnh** ấy cũng trả lời tử tế.

BIJOUTERIE

KY-KÝ NGÔ-XƯỞNG

419, rue des Marins, 419

CHOLON

Tiệm tôi có làm vàng, cà-rá, bông tai và Médaill s nhận hột xoàn thiệt khéo, theo kiểu kiểm-thời và có cẩn hột trân-châu và cẩm-thạch khéo lắm.

Tôi làm lo dặn mau, chắc chắn, lại tính giá rất nhẹ.

Kính mời quí ông, quí bà, muốn đặt làm, hay là mua món chi, đến tiệm tôi, tôi lấy làm cám ơn và rán sức công làm đồ cho vừa ý quí vị.

MUỐN CHO BAN ĐÊM MÀ:

SÁNG SỦA NHƯ BAN NGÀY

thì hãy mua một cây đèn

HIỆU: **INTENS**

là đèn kiểu mới tạo chế, đốt bằng DẦU LỬA, sáng 800 ngọn bạch-lạp.

Có bán tại tiệm:

TRẦN-QUANG-NGHIÊM

đường Espagne, số 200 (góc chợ mới)

SAIGON

LỜI RAO

Cho mấy chủ có xe kéo cho mướn

Nên dùng thứ Cao su pneus C. G M. cho xe mình.

Võ (enveloppes) hạng nhứt, một cặp 12×56 Ruột (chambres à air 5 piastres,

Sau tại Hãng nấu Cao su, ở đường Donaumont Saigon.

AUTO STUDEBAKER

4 CYLINDRES

7 CHỖ NGỒI

MUỐI MỚI LỢP LẠI

MỚI SƠN LẠI

MÁY MỚI SỬA LẠI

MỌI SỰ CÒN TỐT HẾT

Ai muốn mua thì tới coi tại nhà

M. Phủ Năm, ở Chợ-quán

Boulevard Galliéni

店鐘首銀金源基青西

Lời rao

Nay tôi xin cho các Ông các Bà đặng rõ. Tại tiệm tôi ở bên Âu-châu mới gởi qua những hột thủy-xoàn nước trắng xanh, và cũng có các thứ đồ Nữ-trang bằng vàng kiểu mới đủ thứ lại có nhận hột-xoàn lớn nhỏ công làm thiệt khéo lắm.

Các xứ (Thời Tây) cũng có mới gởi qua thứ đồng-hồ treo lớn nhỏ, và kiểu trái quít còn máy móc thì thiệt tốt và chắc có đủ 15 hột chơi đủ đủng. (15 Rubis) hiệu:

«CYMA và OMÉGA»

Giá bán nhẹ hơn các tiệm khác như chư quí khách muốn mua đồ chi, xin tới tiệm tôi thì tôi sẽ hết lòng tiếp rước.

Tiệm thợ bạc

KYYUN

n. 179, Rue Catinat SAIGON.

Các thứ dầu hôi của hãng Compagnie Franco-Asiatique des Pétroles thứ nào cũng tốt. Thứ dầu hôi Con Cá (Le Pétrole Poisson) của hãng nầy cũng là dầu có tiếng trong toàn-cầu. Giá đã rẻ mà thắp lại được. Liệt-vị hãy dùng thử mà coi thì chắc sẽ vừa ý.

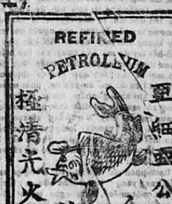

Trong các tiệm Lục-châu thay mặt cho hãng

Compagnie Franco-Asiatique des Pétroles

đều có bán thứ dầu hôi nầy

Trong Lục-Tỉnh anh em muốn hỏi thăm điều chi, xin viết thơ cho hãng Cie Franco-Asiatique des Pétroles ở Saigon đường *Boulevard de la Somme, số 100* cũ hãng sẽ hồi âm lập tức.

Tiệm đóng xe

Sửa xe và bán đủ đồ phụ tùng

ĐƯỜNG LORO MÔN BÀI 99 VÀ 101

ĐẤT-HỘ SAIGON

TRẦN-VĂN-HIỆP chủ tiệm

Kính cùng Lục-châu quí khách đặng rõ: Tiệm tôi có đóng đủ kiểu xe như là: xe mui, xe hai bánh, xe kiếng, xe [illegible]; cũng có đóng thùng xe hơi theo kiểu kiểm thời, sơn xe thiệt khéo, làm mau, muối xe đủ kiểu, và cũng có bán các thứ xe cũ sửa lại chắc chắn có hạ, đèn xe đủ kiểu, bán xe cao-su, bánh cây giá tính rẻ [illegible] chở lại, cao-su [illegible] thay trong bánh, kiểu đèn [illegible] đủ bất kể xe độc chiếc và xe song mã bằng đủ tây mướn rất khéo và chắc, có bán yên cương, chuông, đạp [illegible] bình để thắp đèn khi đã theo xe. Sơn xe và sửa xe.

Cái mới quí khách có dịp đến Đất-hộ xin ghé lại tiệm tôi một khi trước xem công cuộc của tôi làm, [illegible] dùng món chi đa thiểu, xin giúp [illegible]

Chủ nhơn [illegible]

NHÀ CHỤP HÌNH

PHOTO STUDIO

Mới tiếp được chuyến tàu Armand Béhic kiểu chụp hình máy chụp hình và đồ phụ tùng Kodak. Tính giá rẻ cho các món hàng ấy.

Giá một vài món đại khái như vầy.

Nº 101 (9x9)	1 $ 03
Nº 105 (6x9)	0. 68
Nº 116 (6 1/2x11)	0. 88
Nº 117 (6x6)	0. 68
Nº 118 (8x10 1/2)	1. 03
Nº 120 (6x9)	0. 68
Nº 122 (8x14) 6 poses	1. 33
Nº 122 (8x14) 10 poses	2. 22
Nº 127 (4 1/2x6) 8 poses	0. 58
Nº 130 (7 1/2x12 1/4)	1. 03
Máy chụp hình West Pocket achromatique	18 $ 90
id Rectiligne	23. 00
id Anastimat	[illegible]

Bán tại Photo Studio 136 và 138 đường Catinat 136 và 138 SAIGON.

MỘT CÁI TIN LÀNH

Bổn tiệm mới tiếp được vỏ xe hơi mới **PNEUS A TRINGLES**,

«BERGOUGNAN CABLÉ»

Xin bán cho chư-tôn giá rẻ hơn các nhà khác.

XIN ĐẾN XEM TẠI TIỆM

L. DESMARQUOY & Cie

ở đường Pellerin, môn bài số 61

SAIGON

MUỐN CHO CHƯ-TÔN MỖI NGƯỜI ĐƯỢC HƯỞNG CÁI LỢI ẤY, CHÚNG TÔI XIN HỨA CHO HUÊ-HỒNG CHO NHỮNG BẠN HÀNG MỚI.

TẠI HÃNG CŨNG CÓ BÁN

VỎ XE KÉO và XE MÁY ĐẠP ĐỒ MỚI ĐẾN CŨNG HẠ GIÁ

NHÀ GIẤY VÀ KHO LỚN CỦA HÃNG L. DESMARQUOY & Cie ĐẾN NGÀY 15 OCTOBRE TỚI ĐÂY SẼ DỌN LẠI SỐ 61 *ĐƯỜNG PELLERIN* gần lối Casino.

NHÀ BUÔN BÁN TIN CẬY

của M **A. B. M. B. DEEN**

Ở đường Boulevard Charner môn bài 48

BÁN SỈ VÀ BÁN LẺ

Những thủy xoàn và ngọc ngà tốt, giá rẻ, và cũng có làm đồ nữ trang theo kiểu cách Langsa rất khéo.

DỊP TỐT BỎ QUA RẤT UỔNG

TIỆM BÁN HÀNG BẠC

BÁN SỈ VÀ BÁN LẺ

ĐỨC - THỊNH

CHAUVIN CHỦ NHƠN

Nº 81 Rue Catinat, — SAIGON

Kính

Trình các ông, các bà ở lục châu đặng rõ: tại tiệm tôi có bán đủ đồ Bắc như là:

1· Tủ thờ, Bàn, ghế, tủ salon đủ bộ đèn và đồ chạm và cẩn Bắc đủ kiểu kim thời.

2· Lư tre, lư trái đào, chưng đèn, chậu bông bằng thau, đồng đỏ và đồng đen, làm đủ kiểu

3· Hàng bắc như là. Tố bắc đủ thứ bông và [illegible] lãnh đen thiệt tốt và đủ màu, [illegible] xa-hột, đồ thêu và ren, mùng gối [illegible] nhiều, chiếu trải phòng khách [illegible] theo ý, chén dĩa tô nồi phủ thiệt tốt [illegible] ngà, rương gia (valise) đủ kiểu

Tại tiệm tôi [illegible] đồ thiệt tốt và nhẹ giá hơn các nơi khi nào các ông các bà có đến Sài-gòn xin ghé lại [illegible] tôi xem chơi thì biết.

Tôi rất cám ơn.

Nay kính

CHAUVIN

Rượu mạnh hiệu **DEJEAN** đã thơm mà lại ngọt làm cho những tay thạo rượu đều thấy khen ngợi

Chỉ một mình hãng **Denis frères** *có trữ mà thôi*

PHARMACIE PRINCIPALE

Tiệm thuốc Tây nầy dọn dẹp theo cách Văn-minh và lớn hơn hết trong Đông-Pháp nầy, lập ra từ năm 1856

Hồi trước của ông HOLBÉ và RENOUX nay ông SOLIRÈNE nhứt hạng bào-chế sư kế nghiệp

Ở Saigon ngang nhà hát tây. Bán đủ thứ thuốc tây, tốt thượng hạng và giá lại rẻ. Lục-châu chư quân tử có cần dùng thuốc tây xin hãy viết thơ cho tiệm thuốc nầy mà mua, thì sẽ được vừa lòng.

Cuốn DƯỢC-TÁNH LƯỢC BIÊN đã xuất bản rồi, ai muốn xin, thì viết thơ cho ông L. SOLIRÈNE, ngài sẽ gởi cho không

VIN TONIQUE

ET

BI-NUTRITIF

DU DOCTEUR RIP

Vệ-sanh TƯỢU của Lương-y RIP chế

Thứ thuốc rượu nầy là một vị đại bổ gân cốt cùng là tráng kiện tinh thần, bất kỳ là bao nhiêu tuổi đều uống đặng cả. Những kẻ tuổi cao khí lực suy giảm, với thấy ngày xuân đã thỏn mỏn hễ uống rượu nầy vô, thì ắt đặng cử lão thành đồng, mặt mày tươi tốt, coi trẻ, lại mạnh hơn xưa.

Cả con nít liệt nhược, đờn bà mất máu, có huyết bạch, có chửa, những kẻ hao tổn tinh thần hễ uống rượu nầy vào thì mạnh mẽ lắm liệt, da thịt đỏ đắn, tinh thần tráng kiện.

Giá tiền rẻ tỏ ra đồng bào.

Có trữ [illegible] tiệm thuốc Tây ở đường Marin số 150 Cholon.

Dépôt PHARMACIE FRANCO-CHINOISE 150, rue Marins CHOLON

Hàng nam nữ giàu có nên ghé mắt.

Các nhà chế đồ đeo đồ giát lại càng nên lưu-ý lắm.

SẦM-QUẢNG-HƯNG THỈ TỐ CHẾ TẠO VÀNG NÉN

舖金馨廣岑岸堤

Đời nay cái chi cũng chẳng qua đặng sự thiệt mực chắc chắn là hơn. Bởi vậy cho nên tiệm **SẦM-QUẢNG-HƯNG** đây nghành tiệm cả Hongkong, Quảng-Đông, Nam-kỳ đặng nhờ qui-khách tính trọng. Hễ ai có mua của bổn hiệu những vàng lá, vàng thẻ, đồng vàng và bạc nén thì đều biết danh là đồ tốt lại giá rẻ.

Vì muốn phương tiện, cho qui khách, nên bổn hiệu có chế ra một thứ vàng thoi đủ lượng sắc màu tươi tốt, *mua để dành thì cũng tốt hay là làm đồ trang điểm*, nếu ra như vàng lá vậy *thiệt nội xứ Annam đây có một mình tiệm* **SẦM-QUẢNG-HƯNG** *chế ra mà thôi; không ai bí kíp và không ai có* nếu có thì cũng là bắt chước của bổn hiệu. Tục ngữ có nói rằng: *Một bổn thẳng nguyện nhơn sanh hồ tồ.*

Xin qui-vị dời gót đến tiệm SẦM-QUẢNG-HƯNG ở đường Canton số nhà 48 mà mua rồi sẽ biết rằng lời nói chẳng sai.

Giá vàng thoi của bổn hiệu ngày hôm qua mỗi lượng là **48 $ 80.**

Xin qui-vị xem giá nầy rồi hỏi thử mấy người hay mua quen của bổn hiệu coi có phải giá đó chăng và như qui vị có mua rồi xin lấy ra mà so với vàng của các tiệm khác coi có phải là màu và giá rẻ hơn chăng.

Vàng của bổn hiệu dám xưng rằng: **vàng thiệt không sợ lửa.**

Cholon, **SẦM-QUẢNG-HƯNG** Cẩn cáo.

SẦM-QUẢNG-HƯNG TIỆM BÁN VÀNG

CÓ BÁN VÀNG LÁ, VÀNG THOI, BẠC NÉN, VÀNG ĐỒNG KHO, LỚN ĐỦ THỨ

XE MÁY ĐẠP CỦA HÀNG *L. CAFFORT*

hiệu « ALCYON »

ĐUA ĂN HẠNG NHỨT

Hôm bữa khai trương Trường đua xe máy đạp tại Saigon, bên phía mấy người Langsa lãnh lãnh phần thưởng của quan Toàn-quyền ban thì *M. Le STUNFF* ngồi xe máy đạp hiệu **ALCYON** ăn hạng nhứt.

Còn bên phía mấy người Annam đua lãnh phần thưởng khai trương thì *M. Trần-văn-THINH* hạng nhứt, *M. Trần-văn-CHÁNH* hạng nhì, hai vị ấy cũng ngồi xe máy đạp hiệu **ALCYON**

L. CAFFORT.

N° 32, 34, 36, Rue Catinat. — SAIGON

CUỘC BIẾM VUA

Đức tặc Guillaume II

Vua Đức quốc Guillaume II bị biếm tại đền Doorn, ở xứ Hollande.

Đền nầy ở một chốn rất thanh cảnh, kẻ du lịch thường đến viếng đền nầy. Xung quanh vườn, Guillaume II dạy trồng bông hoa nhiều lắm, vì Hoàng-hậu ưa có 1 thứ nầy

Bàn ghế cùng đồ vật dùng thì là tính những đồ củ của người xài khi xưa lúc còn tại ngôi. Nhiều khi người nhớ việc khi xưa, mà sầu thảm cả ngày. Trong đền nầy chẳng đồ chi qui lạ hơn là đồ thường dùng của người.

Rủi cho Hoàng-hậu qui thiên nên lúc nầy sự sầu thảm của người càng dồn dập nữa, người không cởi ngựa, không săn bắn như xưa, ngày tối cứ xẩn bẩn với ba cái bông trong huê viên. Thường thường thức sớm lắm, điểm tâm rồi, bữa củi, cưa cây, cho tiêu khiển ngày giờ. Tối, xem vài cái nhựt-báo, rồi chừng 10 giờ người đi đi nghỉ, đâu đó yêm liễm.

Ngày ngày như vậy.

Ấy là:

Thiện ác đáo đầu chung hữu báo
Cao phi viễn tẩu giả nan tàng

(*De l'Echo de Paris*).

Thành-Ngọc

NHÀ TRƯỜNG

Phủ-Huỳnh

Có Thành-phố Cholon châu cấp.
đường Charle-Thomson. — CHOLON

Trường nầy lập ra, năm 1907 để chuyên môn nghề giáo hóa trẻ em học tới bằng cấp sơ đẳng pháp học. Trường học cất có trường nhà nước, tại đất nhà, chẳng phải lập trong phố mướn chật hẹp. Vì vậy nên lớp học khoản khoát, sân chơi rộng rãi, có trồng cây, bóng mát mẻ, rào từ phía, nhà ngủ của học trò, lầu cao ba từng: rộng rãi khoản khoát, có dọn phòng riêng cho trò nào ở mình, có nước máy, đèn khí, đủ cho học-sanh dùng.

Trường nầy cất nhằm chỗ rất tiện, cách nhà ga xe lửa Saigon Mytho 300 thước xe lửa Saigon Cholon 600 thước, nhà thương bổn quốc 200 thước.

Trường nầy rất nghiêm, cả sư đệ đều hương hòa, ba lục. Biết giữ câu liêm-sỉ, lấy một sự trực tính, lấy sức học mà đua ranh, chẳng hề biết đi tâng bốc thân như mấy trường tư kia đã bị sở báo L'Echo Annamite. La Tribune indigène trực luận.

Số cử tử mỗi năm, trong 10 tên có rủi thì rớt 2 còn đậu 8 (8/10). Hễ lãnh được cấp bằng sơ đẳng, thì chủ trường lãnh đem ra trường Taberd ngồi được lớp ba. Chẳng phải dám khoe danh, đó là lời ngôn trực.

Tay thành phố Cholon có trường học thì trong mỗi quận (hết thảy là sáu, bảy trường) song có hơn 150 học trò tới học trường Phủ-Huỳnh. Quan Đốc-lý Cholon thưởng mỗi năm là 500 đồng bạc. Đó là dấu chỉ trường Phủ-Huỳnh dạy học cách tận tình, nên được viên quan, quới chức Langsa và Annam ở tại Cholon tin cậy mà cho con, cháu đến học.

Nhà đạo đức nên cho con học trường Phủ-Huỳnh, vì chủ trường cần cách riêng việc kinh hôm, mai, nghe dạy và xem lễ ngày Chúa nhựt, xưng tội rước lễ. Tiền nhà trường tính rẻ vì nhà đất là của đốc học trường, mỗi trò ăn học trong, có chỗ ngủ tử tế, có kẻ giặt áo quần; mỗi tháng 14 đồng.

Cẩn bạch

Le Directeur de l'Ecole Phủ-Huỳnh,
Roger HIỀN

HÃNG

SOCIÉTÉ INDOCHINOISE DE TRANSPORTS

Garage S.I.T.

Làm Đại-lý cho cả Đông-Pháp những:

Xe-hơi hiệu **DEDHAYE**
Xe-hơi hiệu **FORD**
Xe-hơi hiệu **ESSEX**
Tàu-hơi hiệu **NIEUPORT**
Đồ dùng về điển-khí hiệu **BALLOT**
Có trữ đồ hiệu **MICHELIN**

Nhà để xe tuy nhỏ nhưng để xe tính của người danh giá

Vì bởi giá rẻ mà chỗ làm lại cao thượng

Một NGƯỜI THỢ CHUYÊN MÔN ĐIỂN KHÍ ở bên Pháp-quốc, phụ sự tại nhà để xe, đặng lo trong việc máy-móc chạy bằng điển-khí và thử cho xe chạy.

CÓ ĐẶT CÁC THỨ MÁY CHẠY BẰNG ĐIỂN

CÓ BÁN ĐỦ MÓN ĐỒ ĐIỂN-KHÍ

PHOTOGRAPHIE ARTISTIQUE ET INDUSTRIELLE

KHANH-KÝ & Cie

Phòng chụp hình mỹ nghệ

Saigon, tại đường Bonnard, môn bài, 54 gần nhà hát bóng Casino.

Kính cáo cùng Liệt-qui đặng rõ: chúng tôi mới mở một tiệm chụp hình mỹ nghệ tại đường Bonnard môn-bài 54 nhà sơn xanh (kế nhà Hát-bóng Casino)

Chủ nhiệm công-ti chúng tôi là M. KHANH KÝ đã qua học chuyên-môn nghề chụp hình bên Qui quốc và sau khi học đã nghệ, đã đặng cử vô làm Đốc-công trong hãng Gerschel là một hãng chụp hình lớn nhứt tại thành Paris. Như vậy, người đã rõ độc xuất công nghệ cần cứ trong tô thiệt đã học đắc thuật đã [illegible] thanh tài có thể tiện [illegible] tấm hình rất tinh xảo [illegible] hình mỹ-nghệ các nước [illegible] bên Tây [illegible].

Mới đây, [illegible] Khanh-ký, đã [illegible] hộ-giá từ Tourane [illegible] hình kỷ-niệm [illegible] Qui-quốc, thì đã đặng [illegible] về đặng quan Tổng-thống và quan Toàn-quyền đốc công nhận *là thợ chụp hình chuyên môn đặc biệt.*

Như vậy, tưởng không có tăng chương nào làm cho lời bá cáo của chúng tôi thêm giá-trị nữa.

Tiệm chúng tôi chụp hình hạ giá và đủ các kiểu hình đã có các thứ mẫu tuyệt xảo để hiến Qui khách lựa đặng như ý.

Mong ơn chiếu cố. KHANH-KÝ & Cie

Nguyễn-văn-Búp

THỢ KHĂN ĐEN,
Propriétaire du Suối-đờn à Bình nhâm
LÁI-THIÊU

Chỗ làm khăn bùng, Bombay và Nhiễu đủ kiểu kim-thời, có kiểu cúp tóc muốn xết dính lại dùng như nón vậy, rất tiện-phải đó ai, bằng muốn vấn thì khỏi đo. Còn muốn dày mỏng tùy ý muốn từ 8 tới 4 lớp thôi.

Khăn đặt lẻ mỗi khăn 3 đồng: bằng hàng Bombay-bùng, cùng Nhiễu tàu thượng hạng Qui ông mua sở phí tôi chịu, song phải gởi Mandat trước cho tiện bởi tôi ở gần Post Lái-thiêu không dùng cách lãnh hóa giao ngân, nếu muốn gởi Contre-Remboursement phải đến Poste Thudaumot vì sở phí nhiều xin qui ông rõ. Còn mua sỉ xin gởi thơ thương nghị cùng tôi.

Kính cáo.

LỜI RAO CẦN KÍP

Nay tôi Lâm-thị-Nhẫn ở Ba-động, hạt Trà-vinh, cho hay rằng, kể từ ngày nay, tôi đã thôi thầy Lê-văn-Tây, Phó-tổng Bình-trị-hạ, hạt Trà-vinh.

Những tiền bạc ai cho thầy nầy vay thì tôi không biết tới; như ngày sau có ai thưa kiện đều chỉ thì một mình thầy Lê-văn-Tây chịu mà thôi.

Lâm-thị Nhẫn

MUỐN BÁN

28 CÁI XE KÉO CÒN MỚI

Ai muốn mua thì đến môn bài 19 đường Catinat hay là tại bổn quán môn bài 157 đường Catinat mà thương nghị.

Còn nếu muốn coi xe thì sớm mai từ 8 giờ đến 11 giờ.

Chiều từ 3 giờ đến 5 giờ tại môn bài 1 đường Doudard de Lagrée, nhà ông Cornier.

LỄ ĐÌNH CHIẾN

Có nhiều vị đi coi lễ, sẽ thấy hình mình ở trong *Photo-Nadal* 120 đường Catinat: Hình chụp: Hồi gắn mề-day, hồi diễu-binh, hồi các cựu chiến sĩ kéo nhau đi, hồi cộ xe-bông. Giá mỗi cái 0$20.

Cartes postales có nhiều thứ tốt khéo, ai muốn lựa thứ nào cũng có.

Có nhiều tấm cartes Noel, đầu năm, ngày Sanh-nhựt xinh đẹp (kiểu mới bày ở Paris).

NADAL. *120, đường Catinat*

LA PLUS VASTE ET LA MIEUX ORGANISÉE DE L'INDOCHINE

L. SOLIRENE
PHARMACIE PRINCIPALE
FONDÉE en 1865
SAIGON

PANSEMENTS — SPÉCIALITÉS — PHOTOGRAPHIE — PARFUMERIE — ACCESSOIRES — LABORATOIRE — PRODUITS CHIMIQUES — DROGUERIE — HERBORISTERIE — BANDAGES

MAISON DE PREMIER ORDRE

CHUYỆN ARAP

CHUYỆN MỘT NGÀN LẺ MỘT NGÀY

(*Tiếp theo*)

Công-chúa lại nói với Ca-lấp rằng: điện-hạ hãy biết rằng nếu điện-hạ trả lời câu đố không được thì điện-hạ sẽ bị tử hình, cũng như những hoàng-tử trước đó vậy, chứng điện-hạ đừng có oán trách tôi, vì chẳng phải là tại tôi, hẳn thật là tại điện-hạ, tự vời cái họa tới, chớ không ai buộc ép điện-hạ vào chốn nầy mà chịu trả lời câu đối. — Ca-lấp nói: bẩm công-nương, chẳng cần phải nhọc lòng công-nương nhắc lại làm chi, vì tôi đã hiểu hết công cuộc rồi, tôi duy xin công-nương ra câu đối, đặng tôi có ráng hết sức trả lời cho vừa ý công-nương. — Công-chúa bèn ra câu đố như vầy:

« Vật gì, cái gì hay là người gì, mà « quen biết cùng trong thiên-hạ, tử « tế với hết thảy người ta, không « khinh lờn ai, cũng không bưng bợ « ai ?»

— Công-chúa nói dứt lời, Ca-lấp đáp liền rằng: bẩm công-nương: đó là cái *« mặt trời. »*

— Các quan thị-chứng tiếp hô lên rằng: phải, nói là cái mặt trời thì trúng lắm.

— Công-chúa hỏi nữa:

« Người mẹ nào, sanh con ra thì « nhiều lắm, mà chừng con trưởng « thành rồi, lại nuốt hết thảy con « vào bụng lại ?»

— Ca-lấp nói: đó là *« cái biển »*, bởi vì nước biển tủa ra cùng các sông rạch, mà hễ sông rạch nước lớn rồi thì phải ròng, mà chảy nước trở lại nơi biển.

Công-chúa Tựu-duyên-đức thấy Ca-lấp đối được hết thì càng cả thẹn, nàng quyết làm cho chàng bí lối, mới vừa lòng nàng. Nàng hỏi nữa rằng: « Cây gì mà lá thì một bề trắng một bề đen. » Công-chúa ra câu đố đó rồi lại muốn làm cho chàng Ca-lấp không có trí khôn tỉnh táo mà xét cho ra, nên nàng dở lụa bao mặt ra, làm cho cả thảy người tại đó đều thấy cái sắc đẹp của nàng, sắc đã xinh, thêm cái hơi thẹn làm cho càng xinh hơn nữa. Đầu nàng dắc bông tươi, xen màu nhau khéo léo vô cùng, cặp mắt nàng trong trẻo như sao chói. Xem ra thì nàng còn xinh tốt hơn cái mặt trời trong đám mây dày mới ló dạn ra. Chàng Ca-lấp, lẽ thì giải câu đối liền theo đó, mà bởi chàng thấy dung nhan phi phàm của công-chúa, làm cho chàng bất tỉnh tâm thần, ngó sửng công-chúa, mắt không nháy miệng mở không ra lời. Các quan giám-trường thấy vậy thì lo sợ cho chàng lắm vua cũng xanh mặt, tưởng là chàng phải bị tử hình, vì không giải đặng câu đố đó.

Chẳng dè chàng tâm thần định tỉnh lại, chàng nói ra, làm cho các quan đều mầng rỡ. Chàng nói như vầy: bẩm công-nương, xin công-nương dung thứ cho tôi, vì tôi sửng sốt khi nảy; tôi những ngỡ là một vật qui hóa nơi thiên-đàng xinh tốt hơn hết để thưởng người nhơn đức sau khi thoát khỏi xác phàm; tinh cảnh như vậy, không làm cho tôi không mờ mệt tinh thần sao cho được. Xin công-nương hãy ra cây đố lại, vì tôi không nhớ được lời gì hết, sắc nước hương trời của công-nương làm cho tôi quên hết. — Công-chúa nói rằng: khi nảy tôi đố điện-hạ, « cây gì mà lá thì một bề trắng một bề đen »? — Ca-lấp nói: bẩm công-nương, cây ấy là vì cho năm, vì trong một năm thì phải có ban ngày (là trắng) và ban đêm (là đen).

Các quan giám-trường nghe Ca-lấp nói dứt đều vỗ tay khen rộ và nói là trúng. Hoàng-đế Anh-tông bèn nói với công-chúa rằng: con hãy chịu thua đi và hãy ưng chàng vì ba câu đố đều giải trúng hết, chớ như những hoàng-tử trước thì không giải được một câu nào, mà hoàng tử nầy đều giải nhằm đã ba câu rồi. Công-chúa lấy lụa, bao mặt lại mà giấu cái sỉ hổ lố ra rõ ràng và nước mắt chảy xuống dầm dề ráng ngăn không được. Nàng nói: chàng chưa có thiệt được chấm đâu, vì con còn câu đố khác nữa, mai con sẽ đem ra mà đố chàng. — Hoàng-đế nói: không được, cha không có chịu cho con ra câu đố hoài như vậy, nếu lòng cha nể lắm, thì cha cho con ra một câu nữa mà thôi, mà phải ra trong giây lát đây, chớ không đặng để tới ngày mai. — Công-chúa nói: con kiếm được có ba câu con đã đố chàng đó, con xin cha để cho con tới sáng ngày mai đặng con kiếm câu đố khác mà đố chàng nữa.

Hoàng-đế Anh-tông nổi giận nói rằng: cha không để cho con tới ngày mai là bởi con duy muốn làm hại cho chàng, còn cha thì chỉ rộng cho gỡ đặng lời cha vì thương con mà thề lỡ.

(*Sau sẽ tiếp theo*).

SAIGON. — IMP. DE L'UNION

TIRAGE 3.500 EXEMPLAIRES

L'Administrateur Gérant: NGUYỄN-VĂN-CỦA

Tirage: 3160 ex
Saigon le 22/11/22

BÀI DIỄN TỪ'

của quan Thông-Đốc Nam-kỳ COGNACQ khi khai hội Quàn-hạt Nghị-Viện

Ngày 15 Novembre 1922

(TIẾP THEO)

Buôn bán lúa gạo Nam-kỳ trong năm 1922

Đường kinh-tế trong Nam-kỳ, nhờ cuộc buôn bán lúa gạo, nên trong khoản mười năm sau đây (Kể luôn về năm 1922 nữa) thiệt là thạnh vượng.

Nếu muốn biết sự thạnh vượng ấy là thế nào cứ coi số lúa gạo xuất cảng từ năm 1913 đến năm nay thì rõ. Lấy số trung bình thì mỗi năm xuất, cảng đến 1.200.000 tấn.

Năm 1921 là năm trúng mùa hơn hết thì số xuất cảng trội hơn mấy năm khác rất nhiều. Năm ấy kể đến 1.500.000 tấn. Mùa 1921 qua rồi ai cũng đoán mùa sau phải sục. Thiệt quả như vậy; năm nay số xuất cảng vừa đúng bực trung bình là, 1.200.000 tấn đó là nhiều. Mà sự sục nầy không phải là tại thất mùa, mà rồi cũng là bực trung chớ không phải thất.

Trong năm nay người ta cứ nói thương trường suy bại, lúa gạo bán không chạy hoài. Lời nói đó là lời nói thái quá. Thiệt cũng có một lúc lúa gạo có khó bán một chút, song thương trường chẳng hề suy bại, lúa gạo chẳng hề bán không được bao giờ. Sự bán lúa gạo cũng tấn phát như lệ thường, chẳng hề khi cao mà định trệ như lời người ta đồn đó đâu.

Năm nay, đến ngày 10 Octobre, số lúa gạo Nam-kỳ xuất cảng đã kể được 924.000 tấn rồi. Tử đó cho đến mấn niên chắc là sẽ còn xuất cảng 200.000 hoặc 250.000 tấn nữa, mà nếu được như vậy thì cộng chung ắt cũng được 1,125.000 hoặc 1.175.000 tấn, nghĩa là cũng gần đúng số trung bình trong chín năm trước.

Thế thì cuộc buôn bán lúa gạo trong năm 1922 cũng là bực thường chớ chẳng có chi lệ.

Mỗi người ai cũng đều có tánh hay lấy năm đại lợi mà làm thường lệ. Phải, nhớ rằng trong năm 1921 mà xuất cảng đến 1.516.900 tấn đó là nhờ lúa gạo mùa trước còn ế lại từ 250 tới 300 ngàn tấn, bởi vì mùa trước là mùa 1920 trúng lắm, mà bị giá bạc trội nên bán không hết.

Còn năm nay đây số lúa cũ còn đọng lại chỉ có 50 ngàn tấn mà thôi.

Nói tóm lại thì đường kinh-tế trong Nam-kỳ, nếu lấy cuộc bán lúa gạo mà xét, nghĩ cũng đã mãn ý được. Sự xuất cảng mà đến số đó thiệt cũng là may, bởi vì năm nay mấy hãng đại thương lãnh xuất cảng lúa gạo họ bị nhiều đều trắc trở lắm.

Trước hết mấy hãng phải lo cạnh tranh mà được mối hàng với mấy xứ có lúa như mình, bởi vì mấy xứ ấy họ cũng trồng mùa, lúc gạo họ chởi chớ nên họ sục giá thấp hơn giá lúa gạo xứ mình nữa. Hiện nay bên Rangoon số gạo trữ tại kho để mà xuất cảng còn tới 500.000 tấn, còn bên Xiêm nghe còn cũng tới 300.000 tấn.

Đã vậy mà mấy hãng xuất cảng lại còn bị bên Trung-quốc loạn ly lộc-xộn nên bán lúa gạo cho xứ ấy không được nữa.

Tuy Trung-quốc cũng hồi mà mua gạo thường thường hoài (năm nay, đến ngày 10 Octobre, số gạo bán cho Trung-quốc kể được 483.000 tấn, trong 9 tháng đầu năm ngoái thì được 466.000 tấn, còn trọn năm 1921 thì được 582.000 tấn.) nhưng mà số mua coi chưa phù hiệp với số cần dùng. ấy là vì tiền bạc bản chất (giấy bạc của Tôn-dật-Tiên không xài được) và nhứt là tại sự vận tải từ Hướng-Cảng vào Quảng-Đông không được êm ái.

Kể với Trung-quốc thì có thuộc-địa nước Hộ-lăng bấy nay thường mua gạo của mình nhiều hơn hết, mà năm nay lại ít mua. Đến ngày 10 Octobre số gạo bán cho xứ ấy kể có 97.000 tấn mà thôi, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu kể đến 243.500 tấn và trọn năm kể đến 336.000 tấn.

Năm nay xứ ấy mua của mình là vì bởi đầu năm số lúa trữ còn nhiều, rồi đến chừng mua thì mua bên Xiêm và bên Rangoon, bởi vì hai chỗ ấy đặng mua lúa gạo họ ối nên họ sục giá bán rẻ.

Cũng tại họ sục giá đó nên năm nay xứ Hạ-châu (Singapore) cũng ít mua gạo của chúng ta. Đến ngày 10 Octobre số xuất cảng bán cho xứ ấy kể có 63.000 tấn, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu kể đến 110.000 tấn và trọn năm kể đến 146.000 tấn.

Tuy vậy mà tôi tưởng cũng nên cho hay rằng lúa sau đây xứ Java đã khỏi mua lúa gạo của chúng ta lại; trong tháng Octobre đã chịu giá mua nhiều rồi, định đến tháng Novembre và Décembre thì chớ. Từ nay cho đến cuối năm có lẽ bán cho xứ ấy ít nào cũng được từ 60 tới 80 ngàn tấn.

Bên Manille nhơn dân dọn đất mà làm ruộng thêm rất nhiều, đã vậy mà nhà-nước lại còn đánh thuế lúa gạo ngoại-quốc nhập cảng rất nặng, đặng cho lúa trong xứ khỏi mất giá. Năm nay xứ ấy cũng ít mua lúa gạo của chúng ta. (Đến ngày 10 Octobre số mua có 15.000 tấn mà thôi, còn năm ngoái tới ngày ấy số mua kể được 21.000 tấn).

Còn xứ Nhựt-bổn năm nay lại mua của chúng ta nhiều hơn năm ngoái. Đến ngày 10 Octobre số bán cho xứ ấy kể được 48.300 tấn, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu số bán có 41.500 tấn mà thôi. Nghe chắc bên Nhựt-bổn mua nữa lại thêm nữa; ấy vậy từ nay cho đến cuối năm chắc là phải mua thêm lúa gạo của chúng ta cho nhiều đặng trừ mà dùng.

Số lúa gạo bán cho xứ Cuba và cho mấy nước bên Thế-giới-mới coi cũng thăng số hơn mấy năm trước. Mấy hãng xuất cảng của chúng ta mới mở đường thương-mãi thêm trong mấy xứ nầy nữa. Gạo Saigon tuy coi không tốt, hột không đều, song xứ Cuba với mấy xứ bên Nam-mỹ-châu họ ưa dùng lắm, chắc rồi đây mỗi năm chúng ta sẽ bán cho mấy xứ ấy nhiều được.

Nói chuyện gạo, tôi có dùng mấy tiếng « hột không đều » vậy nên tôi phải tiếp mà nói luôn cái tệ lớn, bấy nay vì đó mà cuộc xuất cảng của chúng ta chịu thiệt hại nhiều lắm.

Chúng ta cũng nên thú thiệt rằng gạo của chúng ta coi không đẹp bằng gạo bên Rangoon và bên Xiêm. Tuy là gạo của chúng ta ấu cũng ngon, cũng bổ, như gạo ngoại-quốc, về cái phương diện đó có khi cũng hơn nhiều thứ gạo ngoại-quốc được, nhưng mà mấy thứ gạo bán thường đó cầm mà coi thì thiệt không đẹp con mắt cho bằng gạo của người ta.

Nếu mấy thứ gạo của chúng ta xuất cảng mà giống in như gạo của ngoại-quốc, và nhứt là hột coi cho đều, thì chắc là thiên hạ ưa mua lung lắm.

Mấy xứ ở gần chúng ta đây gạo của họ không có tệ như gạo của chúng ta vậy. Mấy thứ gạo của họ để xuất cảng, thì trộm trêm với nhau, chớ không có thứ nào tốt quá, mà cũng không có thứ nào xấu quá, còn hột thì đều đặng lắm. Gạo của chúng ta mấy thứ đều khác nhau, chớ không đều. Sự ấy cũng tại nhiều cớ, hoặc là tại xay sớm hay là xay muộn, hoặc là tại năm mưa muộn hay là nắng sớm, mà nhứt là tại trộn nhiều giống lúa mà xay nên gạo không đều.

Nay xét ra đã thấy chỗ tệ rồi, vậy thì phải lo làm thế nào đặng thứ gạo để xuất cảng phải đều bạn mới dễ. Muốn lựa gạo thứ nào riêng thứ nầy thì trước hết phải lo lựa giống lúa.

Nếu lúa xấu thì có thể nào mà gạo tốt được. Ngày nào xứ Nam-kỳ trồng lúa tốt thì tự nhiên phải mấy sẽ xay ra gạo tốt. Hiện nay có thứ gạo Gocông để bán bên Đại-pháp đó tôi biết chừng nào.

Ấy vậy bây giờ sự cần phải lo hơn hết là lo bỏ bớt mấy giống lúa không tốt, để trồng một ít giống thiệt tốt mà thôi.

Bấy nay Chánh-phủ hằng lo sự ấy luôn luôn, và đã có rán công mà giải quyết cái vấn-đề đó. Sở chuyên lựa giống lúa và sở Canh-nông Cantho thì thố mấy năm nay kết quả rất đẹp.

Sở chuyên lựa giống lúa nơi theo phương pháp đã có thí nghiệm bên Âu-châu và trong mấy xứ trồng lúa bên miền Cực-đông rồi, bàn dân thì chuyên lựa riêng mấy giống lúa Nam-kỳ giống nào theo giống nấy, rồi sau lần lần mới tiêm trong mấy thứ lúa bổn-quốc và ngoại-quốc được một ít giống thiệt tốt.

Nên biết rằng lúa ngoại-quốc tuy là giống tốt, nhưng mà trồng trong xứ mình không được tốt cho lắm; ấy là tại phong thổ bất đồng nên khó trồng. Mà nếu trồng được, vừa quen phong thổ rồi thì giống lúa lần lần bớt tốt. Vì vậy nên sở chuyên lựa giống lúa mới nhứt định chuyên lựa lúa trong xứ coi giống nào tốt hơn hết thì dùng mà thôi, chớ không chăm nom đến lúa ngoại-quốc nữa.

Giống lúa tốt trong xứ lựa kỹ vưng rồi giao cho sở Canh-nông Cantho trồng thì đắc lợi lắm. Ấy vậy trong 10 năm nay công phu của Nhà-nước chẳng hề vô ích bao giờ.

Nhưng vậy mà, đáng tiếc thay, việc Nhà-nước để làm đó là làm thử mà thôi, chớ trong xứ chưa được lợi dụng. Từ nầy phải lo việc thiệt hành, phải lựa giống lúa tốt cho nhiều, đặng có đủ mà phát cho nhà nông gieo trồng khắp trong xứ, đường ấy mới có ích được.

Hiện nay nhà-nông có hỏi giống thì phát cho mỗi người một chút ít mà thôi. Làm như thế không được; phải có thể mà phát cho nhiều, đặng đủ cho người ta trồng, đường ấy mới có gạo tốt để xuất cảng được.

Chánh-phủ quyết lo lựa giống lúa tốt cho nhiều, đặng có đủ mà phát cho nhà nông, nên đã định lập thêm chỗ để lựa giống nữa. Ngoại trừ sở Canh-nông Cânthơ, nay đã có lập thêm ba sở khác rồi: một sở tại Cai-lậy, một sở tại Soctrăng và một sở tại Châuđốc. Mấy sở ấy mỗi năm lựa chừng 60 tới 70 tấn lúa giống. Còn ba sở khác nữa qua sang năm sẽ lập tại Bạcliêu, Gocông và Longxuyên.

Coi đó thì đủ thấy cái chương-trình của nhà-nước lập ra cách nước năm trước ngày nay thiệt hành đã được nhiều rồi. Nhà-nước quyết thi-thố cho mau, nên chẳng nệ chi hết, miễn thành tựu thì thôi. Vậy phải chớ một ít lâu nữa thì công việc mới hoàn tuần được.

Nói tóm lại, theo như số tôi mới kể đó thì lúa gạo của chúng ta năm nay xuất cảng cũng bình thường, nhờ chẳng có chi hại.

Duy có một chút bông lối nó ăn cái cảnh thương thạnh vượng mà thôi, là từ nửa năm trở lại đây giá gạo có hơi sục một chút.

Năm nay, trong bốn tháng đầu giá gạo một ngày một cao lên lần lần, rồi cầm giá cao hơn giá năm trước trong mấy tháng ấy. Qua tháng Mai ai cũng trông là giá cón lên nữa theo như năm ngoái, chẳng dè giá cầm trong một tháng rồi từ tháng Juin cho đến tháng Septembre một ngày một sục lần lần, sánh với giá năm ngoái trong mấy tháng ấy thì giá năm nay mỗi 100 kilos thấp hơn từ 1 tới 3 $.

Giá lúa cũng theo giá gạo mà tới sục, song giá lúa coi sục ít hơn. Sánh với giá lúa năm ngoái từ tháng Mai cho đến tháng Septembre thì giá năm nay mỗi 100 kilos thấp hơn từ 0$50 tới 1$20.

Gạo xuất cảng mà bị sục giá đây là tại mấy xứ có lúa khác đâu đó đều trúng mùa, họ muốn bán cho được nên họ sục giá trước, làm cho gạo xứ mình cũng phải sục theo.

Sự sục giá đó làm cho xứ mình thất lợi thiệt là nhiều, song phải nhớ rằng trong năm tháng đầu gạo mình bán đã đặng giá rồi, nên bù qua bồ lại mình cũng không mất lợi bao nhiêu đó.

Mà nếu từ nay cho đến cuối năm các nước mua gạo của mình nhiều, theo như tôi đã tỏ bữa nầy đó thì giá gạo chắc sao cũng phát, mà hễ giá phát thì sánh với năm ngoái mình cũng khỏi thất lợi.

Lấy lời tôi đã tỏ bày nãy giờ đó mà suy, thì chúng ta chẳng cần chi phải lo sợ về sự tương lai cho lắm.

Các ngài, trước khi muốn dứt cái vấn-đề lúa gạo, tôi tưởng nên nhắc rằng năm nay mấy sở kinh-tế trong bổn xứ đã có thí nghiệm sự dùng máy mà cày bừa. Sự thí nghiệm ấy chưa rồi nên chưa chắc sự kết quả là thế nào. Song tôi nghĩ nếu muốn cho chắc ý về sự ấy, thì phải thí nghiệm nữa và phải thí nghiệm nhiều chỗ nhiều cách mới được. Qua năm 1923 chương-trình thí nghiệm đã định như vầy :

1· — Phải tiếp mà thí nghiệm tại Cần-an-hạ và tại Phụng-hiệp lại nữa, bởi vì mùa rồi thí nghiệm trễ quá nên chưa rõ sự cày máy tồn hao bao nhiêu, và chưa chắc phải sửa sang mấy sở ruộng rồi sẽ cày hay không.

2. — Tổ chức sự cày máy trọn một tuần lễ trong một tỉnh nào thuộc miền trung ương, hoặc Mytho hay là tỉnh khác cũng được, ngỏ đặng những người làm ruộng tựu đến đó mà xem phương pháp cày, bừa, trục bằng máy, lợi ích là dường nào. Sở Canh-nông đem đủ thứ máy đến đó mà thí nghiệm ; ngày nào thí nghiệm sẽ cáo báo trước đặng mấy hảng bán máy họ đem máy của họ đến đó mà thí nghiệm cho nhơn dân xem. Nếu muốn cho mấy hảng đem máy đến nhiều thứ thì nhà-nước tính sẽ chịu tiền tổn phí chở máy đến đó và chịu tiền dầu cho máy chạy nữa.

Làm thế nầy có lẽ mới thấy rõ sự cày máy lợi hại thế nào và có nên phổ thông lợi dụng trong xứ Nam-kỳ hay không.

Chẳng phải thấy miền hướng tây điền địa cao du, tài nguyên chờn chở rồi Chánh-Phủ cố lo cho miền ấy, đến đỗi quên miền khác được. Miền hướng-đông trồng cao-su rất nhiều, tuy chẳng cần phải săn sóc như ruộng ở miền Hậu giang, song bị cao-su nhủng giá nên cũng phải lo lắn lắm. Hiện nay người chủ vườn cao-su bị hại rất to, mà dầu có muốn cứu họ thì bất quá giúp đỡ chút đỉnh mà thôi đặng chờ cao-su phát giá như khi chưa có giặc, chớ không có thế nào mà cứu họ cho khỏi hại được.

Hễ chủ vườn cầu cứu thì bổn thân tôi đến liền ; tôi đã có nghe lời thở than của họ. Họ bị khốn đốn hết sức mà không nao núng thiệt nghĩ rất đáng khen.

Các ngài đều biết cái nguyên nhơn sự hại của chủ vườn cao-su. Vậy nên tôi chắc các ngài sẽ sẵn lòng hiệp với tôi mà xét coi phải dụng phương pháp nào đặng cứu mấy vườn cao-su cho khỏi nghiêng ngửa, bởi vì trong xứ Đông-pháp nầy công-phu của người Pháp chuyên nông-nghiệp chỉ có sự trồng cao-su là đẹp đẽ hơn hết mà thôi : số đất khai phá mà trồng cao-su kể đến 26.000 mẫu, còn vốn liếng bỏ vào đó kể đến 3 triệu quan tiền

Cái vấn-đề cần nhứt của chủ vườn là cái vấn-đề nhơn công. Thuở nay chủ vườn cao-su thường mướn nhơn-công ngoài Bắc-kỳ, Trung-kỳ đem vô mà dùng. Cách mướn nhơn-công đó không đặng tiện. Hội chủ vườn cao-su có xin Nhà-nước lãnh mướn giùm nhơn-công, nghĩ vì duy có Nhà-nước thì mới có thế lập tờ giao kèo rành rẽ và mới có thế mướn người có căn cước chắc chắn được. Tuy Nhà-nước lãnh mướn nhơn-công giùm chẳng phải là dễ gì, song tôi tưởng cũng nên hiệp với chủ vườn mà nghiên cứu một phương châm để giải quyết cái vấn-đề nhơn-công đặng giúp ích mở mang tiền-trình trong xứ. Công việc nầy tự nhiên phải giao cho sở kiểm-sát nhơn-công lo liệu.

Còn một cái vấn-đề cần phải chú ý đến nữa là sự đánh thuế trồng đất cao-su.

Theo lề luật mới ban hành sau rốt đây thì đất trồng cao-su đánh thuế theo đất vu-đậu hạng ba. Trong năm 1922 chiếu theo thể lệ ấy mà đánh thuế mấy sở vườn cao-su, còn chỗ nào chưa trồng thì đánh thuế hạng tư, nhằm mỗi mẫu 0$60.

Cao-su cũng còn nhủng giá hoài, chủ vườn tuy có Nhà-nước giúp đỡ hoặc phát tiền thưởng, hoặc chuẩn miễn thuế đất, song cũng khó mà đóng thuế nổi, bởi vậy cho nên có nhiều người xin trả bớt đất khẩn lại cho Nhà-nước.

Nhà-nước nghĩ vì nếu muốn cứu mấy vườn cao-su cho khỏi suy sụp thì cao-su nhủng giá chừng nào Nhà-nước phải miễn thuế cho chủ vườn chừng nấy. Vậy rồi đây sẽ gởi cho các ngài duợt phê một bổn nghị định chuẩn miễn thuế đất chưa trồng.

Phần tôi tôi hứa tôi sẽ giúp lời mà xin với quan Tổng-thống định phát thêm tiền phụ giúp cho mấy sở vườn nào thiệt bị lỗ lã.

Chúng ta lại cũng hết lòng ước trông Pháp-quốc nghị-viện phê y lời của Đại-biểu Nam-kỳ ước xin rồi lập luật mà đánh thuế cao-su ngoại quốc nhập cảng mỗi kilo là 2 quan. Có diễn-tín Havas mới báo tin rằng quan Tổng-thống Long đã có binh vực quyền lợi của chủ vườn, thế thì đủ thấy quan Tổng-thống ngài lo lắn cho chủ vườn là dường nào.

Các ngài, tôi chẳng muốn nói dài về sự trồng mía, tôi chỉ xin tỏ rằng trong tỉnh Thủ-dầu-một, Tây-ninh và Tân-an, mía trồng thêm rất nhiều. Có một cái nhà-máy mới cất từ năm ngoái đến nay chuyên lo thí nghiệm đặng lợi dụng mía trong Nam-kỳ. Chúng ta nên chúc cho nhà máy ấy được tấn phát ; song có một đều rất khó, khiến cho nhà máy không được thạnh vượng theo như ý muốn, là gần đó không có đất mà trồng mía đủ cho máy dùng.

Còn một vật nữa cũng nên ước trong xứ trồng cho nhiều, bởi vì nếu vật ấy trồng nhiều thì sẽ có nồi lên một cuộc công-nghệ đặng thông thương với Mẫu-quốc. Đây là tôi muốn nói sự trồng giâu nuôi tằm. Lẽ thì xứ Nam-kỳ phải có tơ lụa cũng như xứ khác. Bắc-kỳ bây giờ hơn mình nhiều lắm.

Tuy vậy mà bây giờ mình muốn theo cũng chẳng khó gì. Bấy nay ngoài Nam-định, Phủ-lang-thượng và Kiến-an người ta đã chịu cực nhọc mà kinh nghiệm nên đã kết quả được rồi. Vậy mình cứ coi theo đó mà làm thì ắt phải được

Trong Nam-kỳ xưa nay vẫn đã có thí nghiệm nhiều lần mà không thành, ấy là tại mình không được một ý, không tương tiếp, không có đủ tư-bổn, nhứt là không có người chuyên môn mà điều đình.

Song nếu muốn lập sở để lựa giống tằm và muốn cho nhơn-dân nuôi tằm cho đông thì trước hết phải lo trồng giâu cho nhiều,

Phận sự của nhà-nước thì chuyên o :

1• Khuyến dụ dân trồng giâu cho đủ dùng ;

2• Chuẩn miễn thuế đất trồng giâu

3· — Lập thế cho dân bán kén cho đặng giá ;

4· — Lựa giống tốt mà phát ra đủ cho dân nuôi ;

5· — Lập sở nuôi tằm cho dân coi mà bắt chước và dạy dân cho biết cách thức nuôi phải làm sao.

Lại cũng phải định phần thưởng hoặc danh dự hoặc bạc tiền nữa mới được.

Tôi đã có hỏi các quan Chủ-tỉnh coi có đất trồng giâu được hay không. Theo lời các quan ấy nếu chúng ta quyết chí tán thành thì ắt khai quảng cuộc trồng giâu nuôi tằm mà giúp cho nhà công-nghệ bên Mẫu-quốc được.

Công việc tạo tác

Muốn khai quảng nông, công, thương chư nghiệp trong Nam-kỳ thì huê lợi sổ thâu có dư được bao nhiêu phải dùng mà làm những công việc tạo tác. Khi chỉ các khoản thâu xuất trong năm 1923 tôi đã có tỏ với các ngài rằng năm tới số huê-lợi để thi hành chương-trình tạo tác là bao nhiêu rồi. Bây giờ tôi xin kể những việc nào mà năm tới Nam-kỳ phải lo làm trước.

Quan lộ

Trong Nam-kỳ hiện nay đường toàn hạt đã làm xong rồi hết, chỉ còn lo tu bổ hoặc làm tiếp như là trải đá lại, bắt cầu chắc chắn mà thay mấy cái cầu tạm.

Còn có hai việc lớn phải làm là :

1· — Bắc cái cầu Gò-dầu-hạ thuộc đường toàn hạt số 1 đặng đi ngang qua sông Vũng-gù ;

2· — Đắp thêm khúc đường toàn hạt số 16 từ Hòa-bình (km. 280) xuống Camau (km. 338).

Cái cầu ngang sông Vủng-gù phải đình lại cho tới chừng nào phóng đường xe-lửa từ Saigon lên Nam-van rồi sẽ hay, bởi vì đường ấy tính để dùng chung một cái cầu với đường xe-lửa.

Khúc đường toàn hạt : Số 16 đó đương lo đắp. Hiện nay mùa khô thì đường đã đi tới Giarai (km. 304) được rồi.

Tuy sổ toàn hạt năm nay bớt số tiền dự làm đường mới, song có tính ruồng đường rừng đặng mùa khô xe hơi chạy cho được. Ruồng đường rừng thì giao cho quan Chủ-tỉnh coi. Đường ấy nhằm trong mấy tỉnh hướng đông và để dùng mà vào lần lần trong xứ mọi.

Còn đường quản hạt thì đường số 2 (Baria đi Xuân-lộc), số 5 (Saigon đi Gocong), số 7 (Saigon đi Travinh), số 10 (Chaudoc đi Takeo), số 12 (Saigon đi Tayninh), số 15 (Saigon đi Nhabe), số 16 (theo mé sông Cholon) đã làm xong rồi, duy còn lo tu bổ mà thôi.

Đường quản hạt đương làm trong miền hướng đông là : Đường Biênhòa lên Budop, đường Giaray qua Toulane, đường Baria ra Phanthiết và đường Soairiêng qua Toulane.

Trong miền hướng tây thì đương làm đường Saigon xuống Soctrang, đi ngang qua Bentre, Travinh, đường Saigon đi Rachgia, đường Saigon đi Hatiên và đường Hatiên qua Rachgia.

Lại cũng còn phải lo làm cho rồi đường Saigon lên Chaudoc và Hatiên bởi vì theo bây giờ đây nếu muốn đến hai tỉnh ấy phải đi vòng lên Nam-van xa lắm. Cũng phải lo đặc đò đưa qua sông Mytho và sông Ba-lai đặng ở Saigon đi Bentre cho được, chớ trong Nam-kỳ bây giờ duy còn có một tỉnh Bentre xe hơi đi chưa tới mà thôi.

Công thự

Trong sổ xuất Quản-hạt năm 1923 có dự phòng 100.000 đồng đặng tu bổ và 377.350 đồng đặng cất nhà mới thêm, còn năm nay số tiền cất nhà mới dự có 229.997 đồng.

Những nhà cửa phải cất đã có dự trong chương-trình là : cất khám-đường mới và cất học-đường thêm cho sở giáo-huấn.

Kinh

Sở xáng cứ việc đào kinh theo chương-trình đã định. Trong năm 1923 sổ toàn-hạt Quản-hạt dự tiền cọng chung hết chừng 1.500.000 đồng.

Các ngài đọc cuốn "sách bìa xang" thì các ngài sẽ thấy những công việc nào bây giờ đương làm. Cái kinh lớn hơn hết dương đào và chắc qua năm 1923 sẽ rồi là kinh từ Rạch-sỏi qua sông Hậu-giang.

Hải khẩu

Xáng vét sông Saigon, tại chỗ cạn kêu là "Banc de Corail" trong năm nay ắt sẽ hoàn thành.

Thương-khẩu Saigon đã tổ chức lại rồi. Trong năm nay có sửa mấy đều trọng hệ nầy :

1• — Mở rộng thương-khẩu ra ; bây giờ thương-khẩu gồm trọn rạch Arroyo chinois kinh Doublement, kinh Dérivation, và sông Saigon xuống cho tới Cần-giờ.

2• — Chế sửa ngạch và quyền hành sở Thương-khẩu, lại có đặc thêm chức Tổng-lý Thương khẩu.

3• — Chấn chỉ thuế chở chuyên và thuế hoa-tiêu, lại có sửa sở Hoa-tiêu lại để tùng quyền Hội-đồng trị-sự Thương-khẩu.

(Mai tiếp).

BÀI DIỄN TỪ'

của quan Thông-Đốc Nam-kỳ COGNACQ khi khai hội Quàn-hạt Nghị-Viện

Ngày 15 Novembre 1922

(TIẾP THEO)

Buôn bán lúa gạo Nam-kỳ trong năm 1922

Đường kinh-tế trong Nam-kỳ, nhờ cuộc buôn bán lúa gạo, nên trong khoản mười năm sau đây (kể luôn về năm 1922 nữa) thiệt là thạnh vượng.

Nếu muốn biết sự thạnh vượng ấy là thế nào cứ coi số lúa gạo xuất cảng từ năm 1913 đến năm nay thì rõ. Lấy số trung bình thì mỗi năm xuất cảng đến 1.200.000 tấn.

Năm 1921 là năm trúng mùa hơn hết thì số xuất cảng trội hơn mấy năm khác rất nhiều. Năm ấy kể đến 1.500.000 tấn. Mùa 1921 qua rồi ai cũng đoán mùa sau phải sục. Thiệt quả như vậy; năm nay số xuất cảng vừa đúng bực trung bình là, 1.200.000 tấn đó là nhiều. Mà sự sục nầy không phải là tại thất mùa, mùa rồi cũng là bực trung chớ không phải thất.

Trong năm nay người ta cứ nói thường trường suy bại, lúa gạo bán không chạy hoài. Lời nói đó là lời nói thái quá. Thiệt cũng có một lúc lúa gạo có khó bán một chút, song thường thường chẳng hề suy bại, lúa gạo chẳng hề bán không được bao giờ. Sự bán lúa gạo cũng tấn phát như lệ thường, chẳng hề khi ào mà đình trệ như lời người ta đồn đó đâu.

Năm nay, đến ngày 10 Octobre, số lúa gạo Nam-kỳ xuất cảng đã kể được 924.000 tấn rồi. Từ đó cho đến mãn niên chắc là sẽ còn xuất cảng 200.000 hoặc 250.000 tấn nữa, mà nếu được như vậy thì cộng chung lại cũng được 1.125.000 hoặc 1.175.000 tấn, nghĩa là cũng gần đúng số trung bình trong chín năm trước.

Thế thì cuộc buôn bán lúa gạo trong năm 1922 cũng là bực thường chứ chẳng có chi lệ.

Mỗi người ai cũng đều có tánh hay lấy năm đại lợi mà làm thường lẽ. Phải nhớ rằng trong năm 1921 mà xuất cảng đến 1.516.000 tấn đó là nhờ lúa gạo mùa trước còn ế lại từ 250 tới 300 ngàn tấn, bởi vì mùa trước là mùa 1920 trúng lắm, mà bị giá bạc trời nên bán không hết.

Cón năm nay đây số lúa cũ còn đựng lại chỉ có 50 ngàn tấn mà thôi.

Nói tóm lại thì đường kinh-tế trong Nam-kỳ, nếu lấy cuộc bán lúa gạo mà suy, nghĩ cũng đã mãn ý được. Sự xuất cảng mà đến số đó thiệt cũng là may, bởi vì năm nay mấy hãng đại thương lãnh xuất cảng lúa gạo họ bị nhiều đều trắc trở lắm.

Trước hết mấy hãng phải lo cạnh tranh mà dực mối hàng với mấy xứ có lúa như mình, bởi vì mấy xứ ấy họ cũng trúng mùa, lúc gạo họ chởi chở nên họ sục giá thấp hơn giá lúa gạo xứ mình nữa. Hiện nay bên Rangoon số gạo trữ tại kho để mà xuất cảng còn tới 500.000 tấn, còn bên Xiêm nghe còn cũng tới 300.000 tấn.

Đã vậy mà mấy hãng xuất cảng lại còn bị bên Trung-quốc loạn lý lộc-xộn nên bán lúa gạo cho xứ ấy không được nữa.

Tuy Trung-quốc cũng hỏi mà mua gạo thường thường hoài (năm nay, đến ngày 10 Octobre, số gạo bán cho Trung-quốc kể được 483.000 tấn, trong 9 tháng đầu năm ngoái thì được 468.000 tấn, còn trọn năm 1921 thì được 582.000 tấn.) nhưng mà số mua coi chưa phủ hiệp với số cần dùng. Ấy là vì tiền bạc bền chắt (giấy bạc của Tôn-dật-Tiên không xài được) và nhớt là tại sự vận tải từ Hướng-Cảng vào Quảng-Đông không được êm ái.

Kế với Trung-quốc thì có thuộc-địa nước Hô-lăng hãy mua thường mua gạo của mình nhiều hơn hết, mà năm nay lại ít mua. Đến ngày 10 Octobre số gạo bán cho xứ ấy kể có 97.000 tấn mà thôi, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu kể đến 243.500 tấn, và trọn năm kể đến 336.000 tấn.

Năm nay xứ ấy ít mua của mình là vì bởi đầu năm số lúa trữ còn nhiều, rồi đến chừng mua thì mua bên Xiêm và bên Rangoon, bởi vì hai chỗ ấy đặng mua lúa gạo họ lối nên họ sục giá bán rẻ.

Cũng tại họ sục giá đó nên năm nay xứ Hạ-chân (Singapore) cũng ít mua gạo của chúng ta. Đến ngày 10 Octobre số xuất cảng bán cho xứ ấy kể có 63.000 tấn, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu kể đến 110.000 tấn và trọn năm kể đến 146.000 tấn.

Tuy vậy mà tôi tưởng cũng nên cho hay rằng lúc sau đây, xứ Java đã khỏi mua lúa gạo của chúng ta lại; trong tháng Octobre đã chịu giá mua nhiều rồi, định đến tháng Novembre và Décembre thì chở. Từ nay cho đến cuối năm có lẽ bán cho xứ ấy ít nào cũng được từ 60 tới 80 ngàn tấn.

Bên Manille nhơn dân dọn đất mà làm ruộng thêm rất nhiều, đã vậy mà nhà-nước lại còn đánh thuế lúa gạo ngoại-quốc nhập cảng rất nặng, đặng cho lúa trong xứ khỏi mất giá. Năm nay xứ ấy cũng ít mua lúa gạo của chúng ta. (Đến ngày 10 Octobre số mua có 15.000 tấn mà thôi, còn năm ngoái tới ngày ấy số mua kể được 21.000 tấn),

Còn xứ Nhựt-bổn năm nay lại mua của chúng ta nhiều hơn năm ngoái. Đến ngày 10 Octobre số bán cho xứ ấy kể được 48.300 tấn, chớ năm ngoái trong chín tháng đầu số bán có 11.500 tấn mà thôi. Nghe chắc bên Nhựt-bổn mùa nầy lại thất nữa; ấy vậy từ nay cho đến cuối năm chắc là phải mua thêm lúa gạo của chúng ta cho nhiều đặng trữ mà dùng.

Số lúa gạo bán cho xứ Cuba và cho mấy nước bên Thế-giới-mới coi cũng thấp số hơn mấy năm trước. Mấy hãng xuất cảng của chúng ta mới mở đường thương-mãi thêm trong mấy xứ nầy nữa. Gạo Saigon tuy coi không tốt, hột không đều, song xứ Cuba với mấy xứ bên Nam-mỹ-châu họ ưa dùng lắm, chắc rồi đây mối năm chúng ta sẽ bán cho mấy xứ ấy nhiều được.

Nói chuyện gạo, tôi có dùng mấy tiếng «hột không đều» vậy nên tôi phải tiếp mà nói luôn cái tệ lớn, bấy nay vì đó mà cuộc xuất cảng của chúng ta chịu thiệt hại nhiều lắm.

Chúng ta cũng nên thủ thiệt rằng gạo của chúng ta coi không đẹp bằng gạo bên Rangoon về bên Xiêm. Tuy là gạo của chúng ta ăn cũng ngon, cũng bổ, như gạo ngoại-quốc, về cái phương diện đó có khi cũng hơn nhiều thứ gạo ngoại-quốc được, nhưng mà mấy thứ gạo bán thường, đó cầm mà coi thì thiệt không đẹp con mắt cho bằng gạo của người ta.

Nếu mấy thứ gạo của chúng ta xuất cảng mà giống in như gạo của ngoại-quốc, và nhứt là hột coi cho đều, thì chắc là thiên hạ ưa mua lung lắm.

Mấy xứ ở gần chúng ta đây gạo của họ không có tệ như gạo của chúng ta vậy. Mấy thứ gạo của họ để xuất cảng, thì trộm trèm với nhau, chớ không có thứ nào tốt quá, mà cũng không có thứ nào xấu quá, cũng hột thì đều đặng lắm. Gạo của chúng ta mấy thứ đều khác nhau, chớ không đều. Sự ấy cũng lại nhiều cớ, hoặc là tại xay sớm hay là xay muộn, hoặc là tại năm mưa muộn hay là nắng sớm, mà nhứt là tại trộn nhiều giống lúa mà xay nên gạo không đều.

Nay xét ra đã thấy chỗ tệ rồi, vậy thì phải lo làm thế nào đặng thứ gạo để xuất cảng phải đều bán mới dễ. Muốn lựa gạo thứ nào riêng thứ nầy thì trước hết phải lo lựa giống lúa.

Nếu lúa xấu thì có thể nào mà gạo tốt được. Ngày nào xứ Nam-kỳ trồng lúa tốt thì tự nhiên nhà máy sẽ xay ra gạo tốt. Hiện nay có thứ gạo Gocông để bán bên Đại-pháp đó tốt biết chừng nào.

Ấy vậy bây giờ sự cần phải lo hơn hết là lo bỏ bớt mấy giống lúa không tốt, để trồng một ít giống thiệt tốt mà thôi.

Hãy nay Chánh-phủ hằng lo sự ấy luôn luôn, và đã có rán công mà giải quyết cái vấn-đề đó. Sở chuyên lựa giống lúa và sở Canh-nông Cantho thì thố mấy năm nay kết quả rất đẹp.

Sở chuyên lựa giống lúa nơi theo phương pháp đã có thí nghiệm bên Ấn-châu và trong mấy xứ trồng lúa bên miền Cực-đông rồi, ban đầu thì chuyên lựa riêng mấy giống lúa Nam-kỳ giống nào theo giống nầy, rồi sau lần lần mới tiêm trong mấy thứ lúa bên-quốc và ngoại-quốc được một ít giống thiệt tốt.

Nên biết rằng lúa ngoại-quốc tuy là giống tốt, nhưng mà trồng trong xứ mình không được tốt cho lắm; ấy là tại phong thổ bất đồng nên khó trồng. Mà nếu trồng được, vừa quen phong thổ rồi thì giống lúa lần lần bớt tốt. Vì vậy nên sở chuyên lựa giống lúa mới nhứt định chuyên lựa lúa trong xứ coi giống nào tốt hơn hết thì dùng mà thôi, chớ không chăm nom đến lúa ngoại-quốc nữa.

Giống lúa tốt trong xứ ấy kể bởi rồi giao cho sở Canh-nông Cantho trồng thì đặc lợi lắm. Ấy vậy trong 10 năm nay công phu của Nhà-nước chẳng hề vô ích bao giờ.

Nhưng vậy mà, đáng tiếc thay, việc Nhà-nước đã làm đó là làm thử mà thôi, chớ trong xứ chưa được lợi dụng. Từ nay phải lo việc thiệt hành, phải lựa giống lúa tốt cho nhiều, đặng có đủ mà phát cho nhà nông gieo trồng khắp trong xứ, đường ấy mới có ích được.

Hiện nay nhà-nông có hỏi giống thì phát cho mỗi người một chút ít mà thôi. Làm như thế không được; phải có thể mà phát cho nhiều, đặng đủ cho người ta trồng, đường ấy mới có gạo tốt để xuất cảng được.

Chánh-phủ quyết lo lựa giống lúa tốt cho nhiều, đặng có đủ mà phát cho nhà nông, nên đã định lập thêm chỗ để lựa giống nữa. Ngoại trừ sở Canh-nông Cầnthơ, nay đã có lập thêm ba sở khác rồi: một sở tại Cai-lậy, một sở tại Sốctrăng và một sở tại Cầuke. Mấy sở ấy mỗi năm lựa chừng 60 tới 70 tấn lúa giống. Còn ba sở khác nữa qua sang năm sẽ lập tại Bạcliêu, Gocông và Longxuyên.

Coi đó thì đủ thấy cái chương-trình của nhà-nước lập ra cách mười năm trước ngày nay thiệt hành đã được nhiều rồi. Nhà-nước quyết thi-thố cho mau, nên chẳng nệ chi hết, miễn thành tựu thì thôi. Vậy phải chớ một ít lâu nữa thì công việc mới hoàn toàn được.

Nói tóm lại, theo như sở tôi mới kể đó thì lúa gạo của chúng ta năm nay xuất cảng cũng bình thường, nhớ chẳng có chi hại.

Duy có một chút bông tối nó ăn cái cảnh thương thạnh vượng mà thôi, là từ nửa năm trở lại đây giá gạo có hơi sục một chút.

Năm nay, trong bốn tháng đầu giá gạo một ngày một cao lên lần lần, rồi cầm giá cao hơn giá năm trước trong mấy tháng ấy. Qua tháng Mai ai cũng trưởng là giá cón lên nữa theo như năm ngoái, chẳng dè giá cầm trong một tháng rồi từ tháng Juin cho đến tháng Septembre một ngày một sục lần lần, sánh với giá năm ngoái trong mấy tháng ấy thì giá năm nay mỗi 100 kilos thấp hơn từ 1 tới 3 p.

Giá lúa cũng theo giá gạo mà trồi sục, song giá lúa coi sục ít hơn. Sánh với giá lúa năm ngoái từ tháng Mai cho đến tháng Septembre thì giá năm nay mỗi 100 kilos thấp hơn từ 0,50 tới 1,20.

Gạo xuất cảng mà bị sục giá đây là tại mấy xứ có lúa khác đâu đó đều trúng mùa, họ muốn bán cho được nên họ sục giá trước, làm cho gạo xứ mình cũng phải sục theo.

Sự sục giá đó làm cho xứ mình thất lợi thiệt là nhiều, song phải nhớ rằng trong năm tháng đầu gạo mình bán đã đặng giá rồi, nên bù qua bồ lại mình cũng không mất lợi bao nhiêu đó.

Mà nếu từ nay cho đến cuối năm các nước mua gạo của mình nhiều, theo như tôi đã tỏ hồi nãy đó thì giá gạo chắc sao cũng phát, mà hễ giá phát thì sánh với năm ngoái mình cũng khỏi thất lợi.

Lấy lời tôi đã tỏ bày nãy giờ đó mà suy, thì chúng ta chẳng cần chi phải lo sợ về sự tương lai cho lắm.

Các ngài, trước khi muốn dứt cái vấn-đề lúa gạo, tôi tưởng nên nhắc rằng năm nay mấy sở kinh tế trong bổn xứ đã có thí nghiệm sự dùng máy mà cày bừa. Sự thí nghiệm ấy chưa rồi nên chưa chắc sự kết quả là thể nào. Song tôi nghĩ nếu muốn cho chắc ý về sự ấy, thì phải thí nghiệm nữa và phải thí nghiệm nhiều chỗ nhiều cách mới được. Qua năm 1923 chương-trình thí nghiệm đã định như vầy :

1· — Phải tiếp mà thí nghiệm tại Cần-an-hạ và tại Phụng-hiệp lại nữa, bởi vì mùa rồi thí nghiệm trễ quá nên chưa rõ sự cày máy tổn hao bao nhiêu, và chưa chắc phải sửa sang mấy sở ruộng rồi sẽ cày hay không.

2. — Tổ chức sự cày máy trọn một tuần lễ trong một tỉnh nào thuộc miền trung ương, hoặc Mytho hay là tỉnh khác cũng được, ngỏ đặng những người làm ruộng tựu đến đó mà xem phương pháp cày, bừa, trục bằng máy, lợi ích là đường nào. Sở Canh-nông đem đủ thứ máy đến đó mà thí nghiệm ; ngày nào thí nghiệm sẽ cáo báo trước đặng mấy hảng bán máy họ đem máy của họ đến đó mà thí nghiệm cho nhơn dân xem. Nếu muốn cho mấy hảng đem máy đến nhiều thứ thì nhà nước tính sẽ chịu tiền tổn phí chở máy đến đó và chịu tiền dầu cho máy chạy nữa.

Làm thế nầy có lẽ mới thấy rõ sự cày máy lợi hại thể nào và có nên phổ thông lợi dụng trong xứ Nam-kỳ hay không.

Chẳng phải thấy miền hướng tây điền địa cao du, tài nguyên chớn chở rồi Chánh-Phủ cố lo cho miền ấy, đến đổi quên miền khác được. Miền hướng-đông trồng cao-su rất nhiều, tuy chẳng cần phải săn sóc như ruộng ở miền Hậu giang, song bị cao-su nhủng giá nên cũng phải lo lắm lắm. Hiện nay người chủ vườn cao-su bị hại rất to, mà dầu có muốn cứu họ thì bất quá giúp đỡ chút đỉnh mà thôi đặng chờ cao-su phát giá như khi chưa có giặc, chớ không có thế nào mà cứu họ cho khỏi hại được.

Hễ chủ vườn cầu cứu thì bổn thân tôi đến liền ; tôi đã có nghe lời thở than của họ. Họ bị khốn đốn hết sức mà không nao núng thiệt nghĩ rất đáng khen.

Các ngài đều biết cái nguyên nhơn sự hại của chủ vườn cao-su. Vậy nên tôi chắc các ngài sẽ sẵn lòng hiệp với tôi mà xét coi phải dụng phương pháp nào đặng cứu mấy vườn cao-su cho khỏi nghiêng ngã, bởi vì trong xứ Đông-pháp nầy công-phu của người Pháp chuyên nông-nghiệp chỉ có sự trồng cao-su là đẹp đẽ hơn hết mà thôi : số đất khai phá mà trồng cao-su kể đến 26.000 mẫu, còn vốn liếng bỏ vào đó kể đến 3 triệu quan tiền.

Cái vấn-đề cần nhứt của chủ vườn là cái vấn-đề nhơn công. Thuở nay chủ vườn cao-su thường mướn nhơn-công ngoài Bắc-kỳ, Trung-kỳ đem về mà dùng. Cách mướn nhơn-công đó không đặng tiện. Hội chủ vườn cao-su có xin Nhà-nước lãnh mướn giùm nhơn-công, nghĩ vì duy có Nhà-nước thì mới có thế lập tờ giao kèo rành rẽ và mới có thế mướn người có căn cước chắc chắn được. Tuy Nhà-nước lãnh mướn nhơn-công giùm chẳng phải là dễ gì, song tôi tưởng cũng nên hiệp với chủ vườn mà nghiên cứu một phương châm để giải quyết cái vấn-đề nhơn-công đặng giúp ích mở mang tiền-trình trong xứ. Công việc nầy tự nhiên phải giao cho sở kiểm-sát nhơn-công lo liệu.

Còn một cái vấn-đề cần phải chủ ý đến nữa là sự đánh thuế trồng đất cao-su.

Theo lề luật mới ban hành sau rốt đây thì đất trồng cao-su đánh thuế theo đất vu-đậu hạng bạ. Trong năm 1922 chiếu theo thể lệ ấy mà đánh thuế mấy sở vườn cao-su, còn chỗ nào chưa trồng thì đánh thuế hạng tư, nhằm mỗi mẫu 0$60.

Cao-su cũng còn nhủng giá hoài, chủ vườn tuy có Nhà-nước giúp đỡ hoặc phát tiền thưởng, hoặc chuẩn miễn thuế đất, song cũng khó mà đóng thuế nổi, bởi vậy cho nên có nhiều người xin trả bớt đất khẩn lại cho Nhà-nước.

Nhà-nước nghĩ vì nếu muốn cứu mấy vườn cao-su cho khỏi suy sụp thì cao-su nhủng giá chừng nào Nhà-nước phải miễn thuế cho chủ vườn chừng nấy. Vậy rồi đây sẽ gởi cho các ngài duợt phê một bổn nghị định chuẩn miễn thuế đất chưa trồng.

Phần tôi tôi hứa tôi sẽ giúp lời mà xin với quan Tổng-thống định phát thêm tiền phụ giúp cho mấy sở vườn nào thiệt bị lổ lả.

Chúng ta lại cũng hết lòng ước trông Pháp-quốc nghị-viện phê y lời của Đại-biểu Nam-kỳ ước xin rồi lập luật mà đánh thuế cao-su ngoại quốc nhập cảng mỗi kilo là 2 quan. Có điển-tín Havas mới báo tin rằng quan Tổng-thống Long đã có binh vực quyền lợi của chủ vườn, thế thì đủ thấy quan Tổng-thống ngài lo lắn cho chủ vườn là dường nào.

Các ngài, tôi chẳng muốn nói dài về sự trồng mía, tôi chỉ xin tỏ rằng trong tỉnh Thủ-dầu-một, Tây-ninh và Tân-an, mía trồng thêm rất nhiều. Có một cái nhà-máy mới cất từ năm ngoái đến nay chuyên lo thí nghiệm đặng lợi dụng mía trong Nam-kỳ. Chúng ta nên chúc cho nhà máy ấy được tấn phát ; song có một đều rất khó, khiến cho nhà máy không được thạnh vượng theo như ý muốn, là gần đó không có đất mà trồng mía đủ cho máy dùng.

Còn một vật nữa cũng nên ước trong xứ trồng cho nhiều, bởi vì nếu vật ấy trồng nhiều thì sẽ có nổi lên một cuộc công-nghệ đặng thông thương với Mẫu-quốc. Đây là tôi muốn nói sự trồng giâu nuôi tằm. Lẽ thì xứ Nam-kỳ phải có tơ lụa cũng như xứ khác. Bắc-kỳ bây giờ hơn mình nhiều lắm.

Tuy vậy mà bây giờ mình muốn theo cũng chẳng khó gì. Bấy nay ngoài Nam-định, Phủ-lang-thượng và Kiến-an người ta đã chịu cực nhọc mà kinh nghiệm nên đã kết quả được rồi. Vậy mình cứ coi theo đó mà làm thì ắt phải được

Trong Nam-kỳ xưa nay vẫn đã có thí nghiệm nhiều lần mà không thành, ấy là tại mình không được một ý, không tương tiếp, không có đủ tư-bổn, nhứt là không có người chuyên môn mà điều đình.

Song nếu muốn lập sở để lựa giống tằm và muốn cho nhơn-dân nuôi tằm cho đông thì trước hết phải lo trồng giâu cho nhiều.

Phận sự của nhà-nước thì chuyên o :

1· Khuyến dụ dân trồng giâu cho đủ dùng ;

2· Chuẩn miễn thuế đất trồng giâu

3· — Lập thế cho dân bán kén cho đặng giá ;

4· — Lựa giống tốt mà phát ra đủ cho dân nuôi ;

5· — Lập sở nuôi tằm cho dân coi mà bắt chước và dạy dân cho biết cách thức nuôi phải làm sao.

Lại cũng phải định phần thưởng hoặc danh dự hoặc bạc tiền nữa mới được.

Tôi đã có hỏi các quan Chủ-tỉnh coi có đất trồng giâu được hay không. Theo lời các quan ấy nếu chúng ta quyết chí tán thành thì ắt khai quảng cuộc trồng giâu nuôi tằm mà giúp cho nhà công-nghệ bên Mẫu-quốc được.

Công việc tạo tác

Muốn khai quảng nông, công, thương chức nghiệp trong Nam-kỳ thì huê lợi sổ thâu có dư được bao nhiêu phải dùng mà làm những công việc tạo tác. Khi chỉ các khoản thâu xuất trong năm 1923 tôi đã có tỏ với các ngài rằng năm tới số huê-lợi để thi hành chương-trình tạo tác là bao nhiêu rồi. Bây giờ tôi xin kể những việc nào mà năm tới Nam-kỳ phải lo làm trước.

Quan lộ

Trong Nam-kỳ hiện nay đường toàn hạt đã làm xong rồi hết, chỉ còn lo tu bổ hoặc làm tiếp như là trải đá lại, bắt cầu chắc chắn mà thay mấy cái cầu tạm.

Còn có hai việc lớn phải làm là :

1· — Bắc cái cầu Gò-dầu-hạ thuộc đường toàn hạt số 1 đặng đi ngang qua sông Vũng-gù ;

2· — Đắp thêm khúc đường toàn hạt số 16 từ Hòa-bình (km. 280) xuống Camau (km. 338).

Cái cầu ngang sông Vủng-gù phải đình lại cho tới chừng nào phóng đường xe-lửa từ Saigon lên Nam-vang rồi sẽ hay, bởi vì đường ấy tính để dùng chung một cái cầu với đường xe-lửa.

Khúc đường toàn hạt: Số 16 đó đương lo đắp. Hiện nay mùa khô thì đường đã đi tới Giarai (km. 304) được rồi.

Tuy sổ toàn hạt năm nay bớt số tiền dự làm đường mới, song có tính ruồng đường rừng đặng mùa khô xe hơi chạy cho được. Ruồng đường rừng thì giao cho quan Chủ-tỉnh coi. Đường ấy nhằm trong mấy tỉnh hướng đông và để dùng mà vào lần lần trong xứ mọi.

Còn đường quản hạt thì đường số 2 (Baria đi Xuân-lộc), số 5 (Saigon đi Gocong), số 7 (Saigon đi Travinh), số 10 (Chaudoc đi Takeo), số 12 (Saigon đi Tayninh), số 15 (Saigon đi Nhabe), số 16 (theo mé sông Cholon) đã làm xong rồi, duy còn lo tu bổ mà thôi.

Đường quản hạt đương làm trong miền hướng đông là : Đường Biênhòa lên Budop, đường Giaray qua Toulane, đường Baria ra Phanthiết và đường Soairiêng qua Toulane.

Trong miền hướng tây thì đương làm đường Saigon xuống Soctrang, đi ngang qua Bentre, Travinh, đường Saigon đi Rachgia, đường Saigon đi Hatiên và đường Hatiên qua Rachgia.

Lại cũng còn phải lo làm cho rồi đường Saigon lên Chaudoc và Hatiên bởi vì theo bây giờ đây nếu muốn đến hai tỉnh ấy phải đi vòng lên Nam-vang xa lắm. Cũng phải lo đặc đò đưa qua sông Mytho và sông Ba-lai đặng ở Saigon đi Bentre cho được, chớ trong Nam-kỳ bây giờ duy còn có một tỉnh Bentre xe hơi đi chưa tới mà thôi.

Công thự

Trong sổ xuất Quản-hạt năm 1923 có dự phỏng 100.000 đồng đặng tu bổ và 377.350 đồng đặng cất nhà mới thêm, còn năm nay số tiền cất nhà mới dự có 229.997 đồng.

Những nhà cửa phải cất đã có dự trong chương-trình là : cất khám-đường mới và cất học-đường thêm cho sở giáo-huấn.

Kinh

Sở xáng cứ việc đào kinh theo chương-trình đã định. Trong năm 1923 sổ toàn-hạt Quản-hạt dự tiền cọng chung hết chừng 1.500.000 đồng.

Các ngài đọc cuốn "sách bìa xang" thì các ngài sẽ thấy những công việc nào bây giờ đương làm. Cái kinh lớn hơn hết đương đào và chắc qua năm 1923 sẽ rồi là kinh từ Rạch-sỏi qua sông Hậu-giang.

Hải khẩu

Xáng vét sông Saigon, tại chỗ cạn kêu là "Banc de Corail" trong năm nay ắt sẽ hoàn thành.

Thương-khẩu Saigon đã tổ chức lại rồi. Trong năm nay có sửa mấy đều trọng hệ nầy :

1· — Mở rộng thương-khẩu ra ; bây giờ thương-khẩu gồm trọn rạch Arroyo chinois kinh Doublement, kinh Dérivation, và sông Saigon xuống cho tới Cần-giờ.

2· — Chế sửa ngạch và quyền hành sở Thương-khẩu, lại có đặc thêm chức Tổng-lý Thương khẩu.

3· — Chấn chỉ thuế chở chuyên và thuế hoa-tiêu, lại có sửa sở Hoa-tiêu lại để tùng quyền Hội-đồng trị-sự Thương-khẩu.

(*Mai tiếp*).